

PRAVNI ASPEKTI REGULACIJE BANKARSKOG SUSTAVA

Andraka, Karlo

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **EFFECTUS university / EFFECTUS veleučilište**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:281:243733>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-06**

image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

[Repository of EFFECTUS University of Applied Sciences - Final and graduate theses of EFFECTUS University of Applied Sciences](#)

image not found or type unknown

EFFECTUS veleučilište

KARLO ANDRAKA

DIPLOMSKI RAD

PRAVNI ASPEKTI REGULACIJE BANKARSKOG SUSTAVA

Zagreb, 2024.

EFFECTUS veleučilište

PREDMET: Pravni okvir financijskih institucija

DIPLOMSKI RAD

KANDIDAT: KARLO ANDRAKA

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Pravni aspekti regulacije bankarskog sustava

MENTOR: Miroslav Gregurek, dr.sc.

ZNANSTVENO PODRUČJE: Društvene znanosti

TEMATSKO PODRUČJE: Ekonomija

Zagreb, listopad 2024.

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad govori o važnosti suvremene regulacije rada poslovnih banaka kako bi se osigurala stabilnost ključna za održavanje likvidnosti kako korisnika financijskog sustava, tako i ekonomije zemalja i Europske unije u cjelini. Poslovne banke djeluju kao okosnice financijskih sustava posredništvom između štediša i investitora alocirajući kapital od suficitarnih prema deficitarnim korisnicima te tako omogućavaju protok kapitala, osiguravaju tekuću potrošnju i podržavaju gospodarske aktivnosti. S obzirom na tako bitnu ulogu, čvrsta regulacija bankarskih sustava postala je imperativ te služi kao štit financijske stabilnosti i zaštite potrošača. U Republici Hrvatskoj te Europskoj uniji bankarski je sektor određen nizom regulatornih okvira koji služe kao zaštita svim korisnicima usluga financijskih institucija posebice fizičkih i pravnih osoba te državnih institucija. U opisivanju regulatornih mehanizama fokus je stavljen na europske zaštitne mehanizme te one domaće unutar Republike Hrvatske. Istraživanje će obuhvatiti analiziranje zakonskih akata te studije slučaja kako bi se dobio sveobuhvatan uvid u stanje te prednosti i nedostatke trenutnih regulatornih metoda bankarskih sustava. Kao primjer istaknut će se pravna neusklađenost najveće europske banke *Hongkong Shanghai Banking Corporation Limited* (HSBC) te će biti opisana problematika regulacije navedene financijske institucije koja posluje na tržištima diljem svijeta kako onim reguliranim, tako i slabije reguliranim odnosno tržištima u tranziciji i razvoju.

Ključne riječi: regulacija, poslovne banke, likvidnost, alokacija, zaštita potrošača, HSBC, zakonski akti, holding kompanije.

SUMMARY

This thesis discusses the importance of modern regulation of commercial banks to ensure the stability crucial for maintaining the liquidity of financial system users as well as the economy of countries and the European Union as a whole. Commercial banks act as the backbone of financial systems by intermediating between savers and investors, allocating capital from surplus to deficit users, thereby enabling capital flow, ensuring ongoing consumption, and supporting economic activities. Given their vital role, stringent regulation of banking systems has become imperative as a shield for financial stability and consumer protection. In the Republic of Croatia and the European Union, the banking sector is enclosed by a series of regulatory frameworks that serve to protect all users of financial institution services, both individuals and legal entities, as well as state institutions. The focus of describing regulatory mechanisms is placed on European protective mechanisms and those within the Republic of Croatia. Focus will also be on the legal non-compliance within Europe's largest bank, Hongkong Shanghai Banking Corporation Limited (HSBC), and the issue of regulating this financial institution, which operates in markets worldwide, both regulated and less regulated, i.e., in transitional and developing markets. The research will encompass an examination of legal acts, and case studies to provide a comprehensive insight into the state, advantages, and disadvantages of current regulatory methods of banking systems.

Key words: regulation, commercial banks, liquidity, allocation, consumer protection, HSBC, legal acts, holding companies.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Problem, predmet, svrha i ciljevi istraživanja	1
1.2. Istraživačka pitanja (usklađeno prema naslovima poglavlja rada).....	2
1.3. Metode istraživanja i izvori podataka	2
1.4. Struktura rada.....	2
2. REGULATORNI OKVIR ZA BANKARSTVO EUROPSKE UNIJE.....	4
2.2. Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo	6
1.1. Odlučivanje o monetarnoj politici u EU-u	7
1.2. Europska središnja banka	8
2. ZAKONSKI PROPISI ZA DJELOVANJE BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ	11
2.1. Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci.....	13
2.2. Zakon o deviznom poslovanju.....	14
2.3. Zakon o platnom prometu	14
2.4. Zakon o zaštiti novčarskih institucija.....	15
2.5. Zakon o obveznim odnosima	15
3. ZAKON O KREDITNIM INSTITUCIJAMA	16
3.1. Definiranje kreditne institucije	17
3.2. Neposredno pružanje usluga između banaka	22
4.4. Uprava i nadzorni odbori kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj.....	24
3.3. Ukidanje odobrenja za rad	28
3.4. Rukovođenje rizicima	29
3.5. Interne kontrole	31
3.6. Određivanje stope zaštitnog sloja strukturnih sistemskih rizika.....	32
4. NADZOR NAD KREDITNIM INSTITUCIJAMA.....	34
5. BANKARSKA KRIZA KAO UZROK NEPOVOLJNE PRAVNE REGULACIJE.....	40
5.1. Bankarska kriza	40
5.2. Problem pravne regulacije i nadzora velikih financijskih institucija.....	42
5.3. Primjer <i>Hong Kong and Shanghai Banking Corporation Limited</i>	43
5.4. Sistematizacija krize na primjeru HSBC banke.....	45
6. ZAKLJUČAK.....	50

CONTENTS

1. INTRODUCTION	1
1.1. Problem, Subject, Purpose and Objectives of the Research.....	1
1.2. Research Questions (Aligned with the Chapter Titles).....	2
1.3. Research Methods and Data Sources	2
1.4. Structure of the Paper.....	2
2. REGULATORY FRAMEWORK FOR BANKING IN THE EUROPEAN UNION	4
2.2. European Banking Authority.....	6
1.1. Decision – Making on Monetary Policy in the EU.....	7
1.2. European Central bank	8
3. LEGAL FRAMEWORK FOR BANK OPERATIONS IN THE REPUBLIC OF CROATIA 11	
2.1. The Law on the Croatian National Bank	13
2.2. The Foreign Exchange Act	14
2.3. The Payment Services Act	14
2.4. The Act on the Protection of Financial Institutions	15
2.5. The Obligations Ac.....	15
4. CREDIT INSTITUTIONS ACT	16
3.1. Defining a Credit Institution	17
3.2. Direct Provision of Services Between Banks.....	22
4.4. Managment and Supervisory Boards of Credit Institutions in the Republic of Croatia 24	
3.3. Revocation of Operating Licences	28
3.4. Risk Managment.....	29
3.5. Internal Controls	31
3.6. Determining the Rate of the Protective Layer for Structural Systemic Risks	32
5. SUPERVISION OF CREDIT INSTITUTIONSError! Bookmark not defined.	4
6. BANKING CRISIS AS A CAUSE OF UNFAVORABLE LEGAL REGULATIONS	40
5.1. Banking Crisis.....	42
5.2. The Problem of Legal Regulation and Supervision of Large Financial Institutions.....	43
5.3. Example of Hong Kong and Shanghai Banking Corporation LimitedError! Bookmark not defined.0	
5.4. Systematization of the Crisis Using the Example of HSBC BankError! Bookmark not defined.5	
7. CONCLUSION	50

1. UVOD

Povijesni zapisi o postojanju bankarskog sustava datiraju još iz vremena Starog Rima u kojemu nalazimo pojmove „tekućeg računa“ i „žiro posla“, a u Mletačkoj Republici u 12. stoljeću osnivaju se i prva depozitna društva. Nastankom i razvojem bankarskog sustava te razvojem institucija raste spoznaja o njegovu utjecaju na ekonomiju kao i potreba za nadzorom nad njime.

Osnivanjem „Dubrovačkog založnog zavoda“ 1671. te dvjestotinjak godina poslije i „Prve hrvatske štedionice“ 1846., Hrvatska se u svome ekonomskom rastu počinje oslanjati na financijske institucije kao predvodnice ekonomskog razvoja i širenja gospodarstava.

U moderno doba, poučeni krizom koja je 2008. godine kao posljedica nedostatka nadzora nad kreditnim institucijama šokirala tržišta diljem svijeta, raste spoznaja kako je u 21. stoljeću nužno donošenje strožih pravila i supervizije nad tom vrstom financijskih institucija. Preljevanje krize iz udaljenih gospodarstava pokazuje kako je svijet postao globalno tržište i geografska razdaljina ne predstavlja barijeru za širenje kriza iz gospodarstva jednog kontinenta na drugi. Može se zaključiti kako pravna regulacija financijskih institucija predstavlja temelj za očuvanje gospodarske stabilnosti, osobito u Europi.

1.1. Problem, predmet, svrha i ciljevi istraživanja

Problem istraživanja jest postizanje mehanizama učinkovite regulacije poslovnih banaka koja čini ključ za osiguranje stabilnosti i likvidnosti financijskog sustava. Predmet istraživanja je analiza regulatornih okvira poslovnih banaka unutar Europske unije (EU) s posebnim naglaskom na Republiku Hrvatsku (RH) te u skladu s time i procjena učinkovitosti prilikom osiguravanja stabilnosti financijskog sustava.

Svrha ovog istraživanja je odgovor na pitanje: Na koji način postići potrebnu razinu učinkovitosti postojećih regulatornih mjera u poslovnim bankama?

Posebni će osvrt biti i na banci *Hong Kong and Shanghai Banking Corporation Limited* (HSBC)¹ iz Ujedinjenog Kraljevstva u kontekstu shvaćanja globalnih regulatornih izazova te problematike nadzora nad financijskim institucijama koje veličinom i prisutnošću na više kontinenata nadmašuju mogućnosti nadzornih tijela. Ciljevi istraživanja su i:

- . aktualni regulatorni okviri poslovnih banaka u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji,

¹ <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/research/europes-50-largest-banks-by-assets-2024>

- . konkretna poboljšanja u svrhu povećanja stabilnosti i učinkovitosti bankarskog sektora.

1.2. Istraživačka pitanja (usklađeno prema naslovima poglavlja rada)

Istraživačka pitanja su pitanja na koja se nastoji odgovoriti u zasebnim dijelovima rada:

1. Kakav je regulatorni okvir bankarstva Europske unije te Republike Hrvatske?
2. Sastav odlučivanja o monetarnoj politici u EU-u?
3. Koje su nadležnosti za odlučivanje prema Zakonu o kreditnim institucijama?
4. Koji su nadzorni mehanizmi kreditnih institucija prema Zakonu o kreditnim institucijama?
5. Bankarska kriza kao uzrok nedovoljne pravne regulacije?

1.3. Metode istraživanja i izvori podataka

Kao metode istraživanja korištena su komparativna metoda i analiza slučaja.

Komparativna metoda korištena je prilikom usporedbe regulatornog okvira europskog i hrvatskog bankarskog sustava. Za komparaciju se koriste Europska središnja banka (ESB) te Hrvatska narodna banka (HNB). Navode se zakonski propisi koji čine temelj donošenja odluka na razini Hrvatske narodne banke, te uredbe i smjernice donesene na razini europskog regulatornog sustava. Kao izvor korišteni su tekstovi stručne literature, dostupni internetski izvori prikupljeni sa službenih stranica europskih institucija te akti poslovnih banaka u Republici Hrvatskoj.

1.4. Struktura rada

Strukturu rada možemo sažeti prema istaknutim dijelovima:

1. U uvodu se navodi povijesni razvoj bankarskog sustava i počeci njegove regulacije u cilju osiguravanja njegove stabilnosti i sprječavanja kriza. Važnost konstantnog razvoja i nadzora s vremenom se samo povećava jer predstavlja temelj gospodarske stabilnosti.
2. Regulatorni okvir svoje korijene vuče od Europske središnje banke, kada je Europsko vijeće potvrdilo odluku o osnivanju ekonomske i monetarne unije.
3. Provedba nadzora nad poslovanjem kako Hrvatske narodne banke, tako i poslovnih banaka, vrši se prema propisanim zakonskim propisima koje je donijela Europska središnja banka.
4. Jedan od ključnih zakona na kojem počiva regulacija i poslovanje kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj bavi se uvjetima za osnivanje, poslovanje i prestanak rada kreditnih institucija na državnom području te supervizijom njihova poslovanja.
5. Za provedbu nadzora nad kreditnim institucijama zadužena je Hrvatska narodna banka. Ovlaštena je provoditi nadzor, prikupljati dokaze, te izvoditi analize izvješća. Ima i

mogućnost provedbe neposrednog nadzora te izdavanja mišljenja, odobrenja i suglasnosti te, ukoliko je potrebno, provodi sanacijski proces.

2. REGULATORNI OKVIR ZA BANKARSTVO EUROPSKE UNIJE

Sve zemlje članice ulaskom u sastav Europske unije (EU) obvezuju se na usklađivanje svojih zakonskih regulativa s onima koje je donijela Europska središnja banka. ESB je osnovan 1988. godine odlukom Europskog vijeća (EV) koja je suglasno potvrdila postupno ostvarivanje europske ekonomske i monetarne unije. Europsko vijeće koje je tada vodio predsjednik Europske komisije (EK) Jacques Delors bilo je zaduženo za sastavljanje konkretnog plana i provođenja faza za ostvarivanje monetarno ujedinjene Unije. Uz njega, članove EV-a činili su tadašnji guverneri središnjih banaka europske zajednice - Alexandre Lamfalussy izvršni direktor Banke međunarodnih namira i Niels Thygesen tada profesor međunarodne ekonomije na sveučilištu u Copenhagenu te predsjednik i glavni upravitelj španjolske nacionalne banke – Banco Exterior de Espana. Vijeće je u navedenom sastavu sastavilo „Izvješće o ekonomskoj i monetarnoj uniji u Europskoj zajednici“. Vijeće je kasnije nazvano „Delorsov odbor“ prema tadašnjem predsjedniku EK-a te je ostalo prepoznato kao začetnik europske monetarne politike. Kako bi doprinijelo brzom integraciji država članica u Uniju, Odbor je tada predložio uspostavu europske i monetarne unije u tri detaljno razrađene faze.

2.1. Implementacija standarda Baselskog odbora

Regulatorni okvir Unije proizlazi iz djelovanja takozvanog „Baselskog odbora“ koji je priznat kao međunarodni standardizator bankarske regulacije. Izvorno su ga izglasale države članice G-10. Nakon povijesne krize financijskog sektora 2008. godine biva proširen i sadržava 27 članica od kojih su devet članice Europske unije. Postavljanje okvira kakvog poznajemo započelo je 1988. godine objavom međunarodnih standarda. Okvir kapitalne adekvatnosti i likvidnosti postao je poznat pod imenom „Baselski paket“ i njime se definira pojam regulatornog kapitala, spominje se pokrivenost rizika odnosno sekuritizacija (omjer financijske poluge), te se predlažu dodatne kapitalne rezerve koje bi u vremenu (postpandemijske godine, geopolitički sukobi), koristile kao dodatan stup osiguranja od utjecaja negativnih kamatnih stopa i prezaduženosti.

Standardi Baselskog odbora za nadzor banaka (BCBS) moraju biti preneseni u nacionalne propise. Prvi takav propis bio je Basel I. iz 1988. godine koji je nastao kako bi osigurao postojanost međunarodnog bankarskog sustava. Kao cilj postavljena je potreba za stvaranjem ujednačenog regulatornog okvira za prisutne banke prema kojem bi one bile obvezne održavati

dovoljnu razinu kapitala za apsorpiranje potencijalnih gubitaka i minimizaciju sistemskog rizika. Najbitnija stavka Basela I. jest pojam adekvatnosti kapitala što predstavlja sposobnost banke da drži dovoljno kapitala u odnosu na svoju rizikom ponderiranu imovinu. Kapital je tada podijeljen na Tier 1 i Tier 2. Direktiva o kapitalnim zahtjevima (CRD) uvela je regulatorni okvir. Države članice su prenijele, a banke morale primijeniti CRD koji implementira Basel II. od 1. siječnja 2007. Od tada je CRD dva puta revidiran: u rujnu 2009., CRD II. izmijenio je režim za velika izlaganja, nadzorne kolegije, hibridni kapital, upravljanje rizikom likvidnosti i sekuritizaciju.“²

Krajem 2011. godine na snagu je stupio dogovor vezan uz reformu trgovinskih knjiga, resekuritizacije i naknada. Pravila su krenula u primjenu na međunarodno aktivne banke i na ukupno 8300 kreditnih institucija na području Europske unije. CRD IV. označava implementaciju Basela III. te regulaciju kapitalnih zakona u zakonodavstvo Europske unije. Zakonodavstvo EU-a kompozicijski je sastavljeno od dva veća regulatorna instrumenta: regulacije koja se primjenjuje izravno u svakoj državi članici i direktive koja će biti prenesena u nacionalne zakone svake države članice.

² From Fragmentation to Financial Integration in Europe; written by: Nadège Jassaud, 11. Dec, 2013. Čitano: 7. mjesec 2024.

Slika 1 Zgrada Baselskog odbora – Švicarska <https://www.riskcompliance.biz/news/finalising-basel-iii-reforms/> Pristup 20.09.2024.

2.2. Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo

Agencija obavlja zadaće kao nadzorno tijelo kojom upravlja „Odbor nadzornika“, a čiji sastav čini 27 čelnika koji su ujedno i članovi 27 nacionalnih nadzornih tijela. Oni svoje zadaće obavljaju u koordinaciji s promatračima iz Europske komisije, Europskog odbora za sistemske rizike, Europske središnje banke, Europskog nadzornog tijela za vrijednosne papire i tržišta, te Europskog nadzornog tijela za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje. Predsjednik Europske središnje banke odgovoran je za djelovanje Odbora te ostvaruje mogućnost sudjelovanja u njemu bez prava glasa. Odbor funkcionira na temelju dodjele jednog glasa po članu i principu donošenja odluka koji zahtjeva većinu u jednom od dva pretpostavljena oblika: jednostavnu ili kvalificiranu. Odluka kvalificiranom većinom može se utjecati na donošenje odluka u nacionalnom interesu. Statutom Europske središnje banke određeno je da članovi s pravom glasa u odboru ESB-a trebaju neovisno i objektivno sudjelovati u donošenju odluka, a

one moraju biti u isključivom interesu Europske unije. Ne smiju sudjelovati u donošenju odluka gdje postoje vlastiti materijalni ili osobni sukobi.

Zakonom je uređen jedinstveni nadzorni mehanizam koji služi za usklađenje i suradnju kreditnih institucija na europskom području. Tako i Hrvatska narodna banka i Europska središnja banka svoje zadaće obavljaju unutar jedinstvenog nadzornog mehanizma sukladno navedenom 6. članku. HNB je dužan u svom redovnom vođenju poslova surađivati s Europskom središnjom bankom. Europska banka ili osoba koju ona ovlasti ima ovlasti: zatražiti dokumentaciju, obavljati pregled poslovnih knjiga i dokumenata, obaviti obavještajne razgovore, inicirati usmena i pismena objašnjenja.

1.1. Odlučivanje o monetarnoj politici u EU-u

Prva faza monetarne politike u EU-u započinje 1. srpnja 1990. godine kada su uvedene novine kako bi se ojačale europske financijske institucije u odnosu na nadmoćan američki dolar. Uvedena je sloboda kapitalnih transakcija, povećana suradnja među središnjim bankama zemalja članica, uvedena slobodna uporaba ECU-a („Eki“) kao prethodnice današnjeg eura, poboljšana europska konvergencija, osnovan Europski monetarni institut, te izdana zabrana središnjim bankama u svrhu ostvarenja neovisnosti da svojim financiranjem ulažu u javni sektor te na koncu, usuglašene su monetarne politike. Provođenje je osnaženo dodjeljivanjem uloga i dužnosti odboru guvernera. Iako je dodjela novih dužnosti proglašena još 1964., tek 1990. one su i službeno potvrđene i unesene u konstitutivni akt odlukom vijeća 12.03.1990. godine. Kao neke od novonastalih zadaća su: savjetovanje o monetarnim politikama država članica te promicanje i uskladba u cilju stabilizacije cijena na europodručju.

U svrhu omogućavanja druge faze monetarne politike javlja se potreba za izmjenom Ugovora o osnivanju Europske ekonomske zajednice. Održava se konferencija o političkoj uniji 1991. sa zaključenim ugovorom o Europskoj uniji iz prosinca 1991. te ovjerenim u Maastrichtu 7.02.1992. Zbog trajanja ratifikacije on je stupio na snagu tek 1. studenog 1993. godine.

Sljedeća faza ostvarila se 1.01.1994. proglašenjem postupka osamostaljenja nacionalnih središnjih banaka. To osamostaljenje predviđeno je najkasnije do dana osnivanja Europskog sustava središnjih banaka. Fokus je bio na utvrđenju konverzijskih tečaja kao pripremi za uvođenje onoga što će kasnije postati nacionalna valuta Europske unije – euro.

Europski monetarni institut započinje osnivanjem foruma za „Savjetovanje i razmjenu stajališta i informacija o smjeru politika“³ te određuje regulatorni, organizacijski i logistički okvir za provođenje sljedeće faze. U prosincu 1996. kreće predstavljanje predviđenog rješenja i izgleda euronovčanica, gdje je kao datum puštanja u optjecaj naveden 1.01.2002. Određeno je da će pakt o stabilnosti i rastu sačinjavati dvije uredbe u cilju usklade i provedbe proračunske discipline. Po paktu su naknadno provedene promjene 2005. te 2011. godine.

Vijeće je u sastavu rukovodećih državnih pozicija (vlade i predsjednici država) 1998. odlučilo da je čak 11 država članica prikladno za sudjelovanje u sljedećoj fazi na temelju ispunjenja uvjeta. Zemlje sudionici su bili: „Belgija, Njemačka, Španjolska, Francuska, Irska, Italija, Luxemburg, Nizozemska, Austrija, Portugal i Finska.“⁴ 1.06.1998. na red je došlo osnivanje Europske središnje banke. Osnivanjem iste ispunjen je cilj Europskog monetarnog instituta koji je tada kao organizacijski suvišak ušao u likvidacijski postupak. Do kraja 1998. se osiguralo provođenje i rad središnje banke i uslijedila su predoperativna testiranja sustava i postupaka.

Postupno je nastupilo provođenje unificiranih monetarnih politika te je na snagu stupio tečajnih mehanizam pod nazivom ERM II. Donesen je također i pakt o stabilnosti i rastu. Ova faza je također obilježena događanjem u provođenju daljnje monetarne politike za države članice: „Neopozivim utvrđenjem deviznih tečaja“. Tada su spomenute prihvaćene države članice (njih 11) sudjelovale u provođenju jedinstvene monetarne politike pod vodstvom Europske središnje banke. Broj država članica od tada nadalje je rastao od 2001. ulaskom Grčke u treću fazu EMU-a. Slovenija postaje 13. članica europodručja 2007. godine, a još dvije države, Cipar i Malta, pridružuju se godinu kasnije. Uslijedilo je pripojenje Slovačke 2009., Estonije 2011., Latvije 2014., Litve 2015., te Hrvatske 1.01.2023. godine. Danom pripojenja europodručju središnja banka svake pripojene države postaje dijelom eurosustava.

1.2. Europska središnja banka

Glavni cilj Europske središnje banke (ESB) je održavanje stabilnosti cijena. Ponajprije se misli na praćenje kretanja eura u odnosu na ostale valute, posebice američki dolar. Također, bitan cilj je i promatranje kretanja eura na financijskim tržištima. Čelnici se sastaju u razmacima od 6 tjedana kako bi zajedničkim odlučivanjem odredili postupke ključne za održavanje inflacije na razini do 2 %.

³ <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history-arts-culture/history/emu/html/index.hr.html> Pristup 4.07.2024.

⁴ <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history-arts-culture/history/emu/html/index.hr.html> Pristup 4.07.2024.

Dužnost predsjednice i potpredsjednika ESB-a je održati konferencije na kojima se medijskim servisima (novine) njihove odluke dalje distribuiraju u javnost koja mora biti obaviještena i upoznata s postupcima. Glavna tijela Europske središnje banke su: Upravno vijeće, Izvršni odbor te Opće vijeće i služe za donošenje odluka o poslovanju i regulaciji.

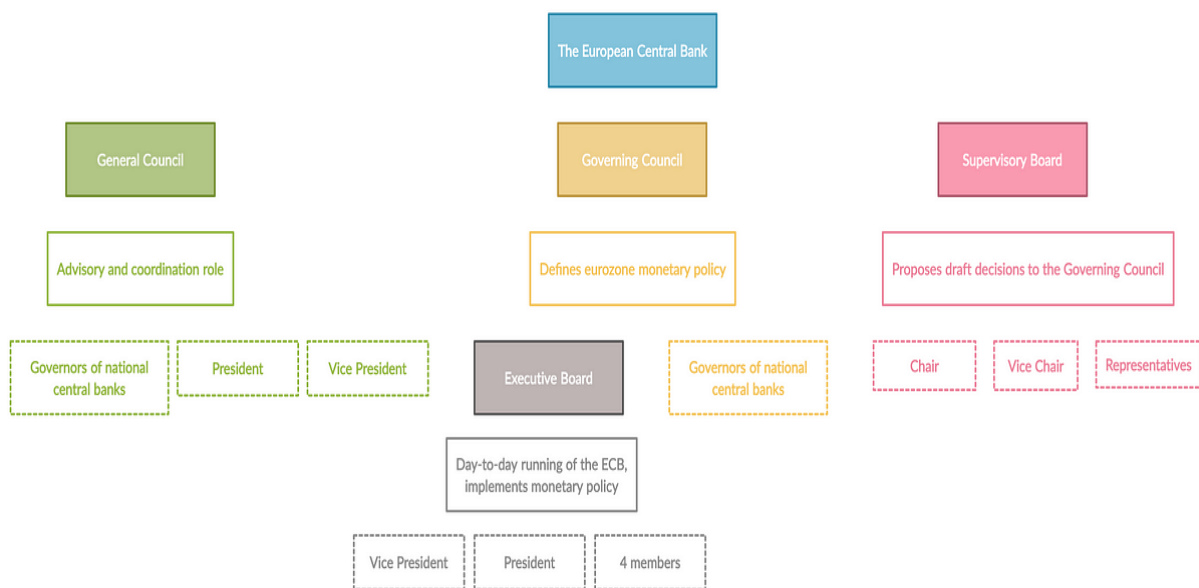
Upravno vijeće Europske središnje banke uz ostale zadaće provodi i glasovanje o smanjenju kamatnih stopa što je na primjer slučaj na kraju prvog kvartala 2024. godine. Upravno je vijeće izglasalo smanjenje glavnih kamatnih stopa ESB-a za 25 baznih bodova odnosno u postotcima smanjenje kamatne stope glavnih refinanciranja padaju na 4,25 %. Stopa za mogućnost posudbe na kraju obračunskog razdoblja odnosno dana pada na 4,50 %, dok kamate na novčane depozite smanjenje zaustavljaju na 3,75 %. Uz navedene regulacijske djelatnosti u vidu smanjenja kamatnih stopa vijeće odluke donosi i u svrhu provođenja programa kupnje vrijednosnih papira te takozvanog „hitnog programa kupnje“ u službi zaštitnog mehanizma reinvestiranja glavnice dospjelih vrijednosnih papira akviziranih u sklopu hitnog programa kupnje.

Sastav izvršnog odbora propisan je uredbom vijeća EU-a br.1024/2013. od 15. listopada 2015. godine i sastoji se od 6 članova: predsjednika, potpredsjednika te još 4 dodatna člana. Na temelju navedene uredbe imenuje ih Europsko vijeće kvalificiranom većinom odnosno svojom preporukom, no tek nakon provedenog savjetovanja s Upravnim vijećem i Parlamentom. Mandat ostvaruju na razdoblje od 8 godina bez mogućnosti ponovnog odabira. Ta odluka se donosi većinski zbog važnosti i autoritativnog karaktera odbora s obzirom da je on zadužen za tekuće i svakodnevno poslovanje ESB-a, te provođenje monetarne politike u skladu s onima Upravnog vijeća. Uz to djeluje savjetodavno pred nacionalnim središnjim bankama te sastavlja program rada i sastanke Upravnog vijeća.

Opće vijeće djeluje i kao izvršno, ali samo u slučaju država članica koje još nisu unutar sastava eurozone, odnosno provode pripreme radnje za uvođenje eura ili, unatoč članstvu, i dalje koriste domicilnu nacionalnu valutu. Njega pak čine predsjednik i potpredsjednik ESB-a, ali i čelnici odnosno guverneri nacionalnih središnjih banaka svih država članica neovisno od članstvu eurozoni. Članovi Izvršnog odbora ne uživaju nikakva prava u pogledu poslovanja i donošenja odluka Općeg vijeća no imaju mogućnost sudjelovanja.

Od osnutka ESB-a njegov glavni cilj je održavanje stabilnosti cijena. Banka također djeluje u svrhu poticanja i podržavanja opće ekonomske politike u svrhu doprinosa ostvarivanju ciljeva utvrđenih u članku 3. Uredbe Europske unije. Provodi politiku u skladu s načelom „otvorenog tržišnog gospodarstva“, definira i provodi monetarnu politiku, rješava devizne poslove i upravlja njihovim službenim pričuvama u svrhu stalnog optjecaja stranih valuta i promicanja

funkcioniranja platnog sustava. ESB polaže isključivo pravo odobrenja u svrhu izdavanja euronovčanica. Sve države članice prilikom puštanja u optjecaj novih euronovčanica i/ili kovanica dužne su dobiti odobrenje ESB-a na temelju članka 128. UFEU-a. Također prikuplja statističke podatke od nadležnih zakonodavnih tijela država članica, gospodarskih subjekata u čemu posreduju nacionalne središnje banke. Europskoj središnjoj banci su, uz već ranije navedene, dodijeljene i druge kontinuirane zadaće. Temeljem ugovora o Europskom stabilizacijskom mehanizmu, banka je dužna voditi računa o odobravanju financijske pomoći davanjem ocjena i analiza koje služe kao mehanizam predodobrenja zajmova centralnih banaka država članica. Također osigurava usluge tajništva Europskom središnjem repozitoriju banaka čiji je predsjednik istovjetan onom Europske središnje banke. Krucijalno je također i vođenje sanacijskih planova kao dijela savjetodavne zadaće temeljem koje se ispituje i donosi konačan stav o tome propada ili određena kredita institucija, ili postoji naznaka o mogućem početku takvog događaja, te tada o tome izvještava Komisiju i Jedinствeni sanacijski odbor.

Slika 2 Struktura Europske središnje banke <https://secentralbanking.medium.com/a-primer-on-the-european-central-bank-d6b63bc827f1> Pristup 07.07.2024.

2. ZAKONSKI PROPISI ZA DJELOVANJE BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ulaskom u Europsku uniju, Republika Hrvatska je prihvatila usvajanje svih odredbi na razini Unije. Glavni uvjet prihvaćanja bio je da one budu u skladu s Ustavom RH, a zakoni prilagođeni onima važećim u ostalim europskim institucijama. Tako se Republika Hrvatska obvezala i u Zakon o kreditnim institucijama uvrstila članak koji govori o suradnji unutar Europskog sustava financijskog nadzora. Njime je navedeno kako je HNB prilikom provođenja svojih ovlasti dužan obratiti pažnju na ujednačavanje supervizorskih alata i postupaka. Misli se na činjenicu da kao dio europskog sustava financijskog nadzora mora obavljati suradnju utemeljenu na povjerenju i međusobnom poštovanju s ostalim članicama tijela osobito slobodnog protoka primjerenih i pouzdanih informacija s drugim članicama. Dužan je sudjelovati u aktivnostima Europskog nadzornog tijela za bankarstvo i po mogućnosti prisustvovati kolegijima supervizora. HNB će prilikom izvršavanja svojih ovlasti pogotovo u izvanrednim situacijama (npr. pandemija, rat), voditi računa o budućim mogućim učincima svojih postupaka na samu stabilnost financijskog sustava. HNB, kao i ostale središnje banke zemalja članica EU-a, provodi nadzor i regulaciju poslovnih banaka u skladu s europskim zakonskim regulativama. HNB, kao središnja državna banka, ima obvezu usklade s odredbama Europske središnje banke u pitanjima vođenja monetarne politike.

Uz navedeno, banka vodi fond međunarodnih pričuva i upravlja vlastitom financijskom imovinom, izdaje i ukida odobrenja, te donosi rješenja i suglasnosti čime definira poslovanje kreditnih institucija i svih pružatelja platnih usluga, izdavatelja elektroničkog novca i platnih sustava, platni promet te ranije navedeno devizno poslovanje i nadzire poslove ovlaštenih mjenjača. Također nadgleda rad svih kreditnih institucija uključujući i kreditne unije. U ime države banka je ovlaštena obavljati poslove fiskalnog agenta.

Zakonski propisi kao temelji za poslovanje banaka kao i HNB-a su:

- I. ZAKON O HRVATSKOJ NARODNOJ BANCII (NN, br. 75/2008, 54/2013.)
- II. Zakon o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društava (NN, br. 146/2020.) , izmijenjen (NN, br. 21/2022.), izmijenjen (NN, br.27/2024.)
- III. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društava (NN, br.27/2024.)
- IV. Zakon o prisilnoj likvidaciji kreditnih institucija (NN, br. 146/2020.) izmijenjeno (NN, br. 27/2024.)

- V. Zakon o kibernetičkoj sigurnosti (NN, br.14/2024.)
- VI. Zakon o načinu, uvjetima i postupku servisiranja i kupoprodaje potraživanja (NN, br. 155/2023.)
- VII. Zakon o provedbi Uredbe (EU) 2016/1011 o indeksima koji se upotrebljavaju kao referentne (NN, br. 57/2018.) izmijenjen (NN, br. 123/2023.)
- VIII. Zakon o provedbi Uredbe (EU) 2017/2402 o utvrđivanju općeg okvira za sekuritizaciju i o uspostavi specifičnog okvira za jednostavnu, transparentnu i standardiziranu sekuritizaciju (NN,br. 63/2020.), izmijenjen (NN, br. 126/2021.), izmijenjen (NN, br. 123/2023.)
- IX. Zakon o provedbi Uredbe (EU) 2020/1503 o europskim pružateljima usluga skupnog financiranja (NN, br. 144/2021.)
- X. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o provedbi Uredbe (EU) 2020/1503 o europskim pružateljima usluga skupnog financiranja (NN, br 53/2023.)
- XI. Zakon o financijskim konglomeratima (NN, br. 147/2008.) izmijenjen (NN, br. 51/2023.)
- XII. Zakon o kreditnim institucijama (NN, br. 159/2013.) izmijenjen (NN, br. 151/2022.)
- XIII. Zakon o platnom prometu (NN, br. 66/2018.) izmijenjen (NN, br. 114/2022.)
- XIV. Zakon o elektroničkom novcu (NN, br. 64/2018.) izmijenjen (NN, br. 114/2022.)
- XV. Zakon o deviznom poslovanju (NN, br. 96.2003.) izmijenjen (NN, br. 141/2022.) na snazi od 01.01.2023.
- XVI. Zakon o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj (NN, br. 57/2022.) ispravak (NN, br. 88/2022.)
- XVII. Zakon o izdavanju pokrivenih obveznica i javnom nadzoru pokrivenih obveznica (NN, br. 53/2022.)
- XVIII. Zakon o provedbi Uredbe (EU) 2019/2088 o objavama povezanim s održivosti u sektoru financijskih usluga i Uredbe o uspostavi okvira za olakšavanje održivih ulaganja i izmjeni Uredbe (EU) 2019/2088
- XIX. Zakon o konačnosti namire u platnim sustavima i sustavima za namiru financijskih instrumenata (NN, br. 59/2012.)
- XX. Zakon o provedbi uredbi Europske unije iz područja platnog prometa
- XXI. Zakon o Vijeću za financijsku stabilnost
- XXII. Zakon o kreditnim unijama.

2.1. Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci

Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci je nadležan za uređivanje djelokruga, ovlasti i načina rada Hrvatske narodne banke. Njime se utvrđuju osnovni ciljevi, zadaci i nadležnosti središnje banke Republike Hrvatske. Zakon detaljno navodi sljedeće zadaće Hrvatske narodne banke:

1. monetarna politika – određivanje kamatnih stopa, regulacija novčane mase,
2. nadzor financijskog sustava – nadzire i regulira bankovni sektor,
3. platni sustav – sigurnost i funkcionalnost nacionalnog platnog sustava prometa,
4. izrada statističkih podataka – prikupljanje i objava financijskih izvještaja relevantnih za analizu i donošenje monetarnih politika.

Središnja kreditna institucija u RH je Hrvatska narodna banka. Ona ima obvezu usklade s odredbama Europske središnje banke u pitanjima vođenja monetarne politike. Kao osnovni cilj HNB-a navode se isti postulati kao i kod ESB-a odnosno održavanje stabilnosti cijena i stabilnosti financijskog sustava u cjelini. Prethodno je jedna od glavnih zadaća također bila praćenje i održavanje vrijednosti hrvatske kune u odnosu na euro u svrhu poticanja investicijskih aktivnosti, no nakon ulaska u dio eurosustava 1.01.2023., dužna je sudjelovati u kreiranju zajedničke monetarne politike te izvršavati devizne operacije. Uz navedeno, HNB vodi fond međunarodnih pričuva i upravlja vlastitom financijskom imovinom, izdaje i ukida odobrenja, te donosi rješenja i suglasnosti čime definira poslovanje kreditnih institucija i svih pružatelja platnih usluga, izdavatelja elektroničkog novca i platnih sustava, platni promet te ranije navedeno devizno poslovanje i nadzire poslove ovlaštenih mjenjača. Također nadgleda rad svih kreditnih institucija uključujući i kreditne unije. U ime države, HNB je ovlašten obavljati poslove fiskalnog agenta. Dodatno donosi podzakonske propise te provodi makrobonitetnu politiku, a u skladu s Europskom središnjom bankom izdaje novčanice i kovanice no uz prethodno odobrenje o opsegu izdanja. HNB djeluje neovisno i samostalan je u odnosu na ostale institucije, no dužan je izvješća podnositi Hrvatskom saboru.

Slika 3 Hrvatska narodna banka https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatska_nardna_bank Pristup 15.09.2024.

2.2. Zakon o deviznom poslovanju

Ovaj Zakon regulira devizno poslovanje što uključuje kupnju, prodaju, prijenos i ulaganja u svezi s devizama. Kao popratne zadaće tu su i tečajna politika i devizna kontrola. HNB se koristi ovim Zakonom prilikom vođenja devizne politike i nametanja pravila poslovnim bankama što uključuje određivanje tečajne politike i provođenja deviznog nadzora. Uz to vrši superviziju tržišta. Zakon utvrđuje sljedeće obveze sudionika:

1. izvještavanje i dokumentacija – obveza vođenja točne evidencije o transakcija,
2. upućivanje u način provedbe deviznih transakcija što uključuje konverziju valuta i obračun deviznih tečaja,
3. zaštita potrošača – prava i zaštitni mehanizmi od prijevara i zloupotreba.

2.3. Zakon o platnom prometu

Ovaj Zakon, između ostalog, uređuje uvjete i procedure obavljanja platnog prometa u Republici Hrvatskoj što uključuje elektronička plaćanja, kartične transakcije i ostale oblike bezgotovinskog plaćanja.

HNB je ovdje u ulozi nadzora platnog prometa te se referira ne dotični Zakon prilikom nadzora nad radom pružatelja platnih usluga i infrastrukture platnog prometa. Definira sve aspekte provođenja platnih transakcija što uključuje vođenje platnih računa, obradu i način davanja

platnih naloga te pružanju platnih usluga. Također, određuje prava i obveze pružatelja i korisnika platnih usluga.

2.4. Zakon o zaštiti novčarskih institucija

Postavlja okvir za protektorat nad novčarskim institucijama što uključuju mjere sigurnosti, sprječavanje pranja novca i borbu protiv financiranja terorizma.

HNB-u je posebno bitno sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma koje prati nadležni AML odjel unutar poslovnih banaka čija je suradnja organizirana, kako na europskoj, tako i na međunarodnoj razini.

Propisuje i određuje mjere zaštite novčarskih institucija što uključuje nadzor i kontrolu, obveze institucija te intervenciju i reorganizaciju u slučaju nastupa financijskih poteškoća.

Osim toga, brine o zaštiti deponenata propisivanjem zaštitnih mehanizama kao što su sustav osiguranja depozita i informiranje deponenata.

2.5. Zakon o obveznim odnosima

Iako nije striktno povezan s financijskim institucijama, čini bitan dio svakodnevnog funkcioniranja istih zbog provedbe pravila potrebnih za poslovanje pravnih osoba koje svoj platni promet obavljaju unutar korporativnih odjela poslovnih banaka.

Zakon se odnosi na sklapanje, izvršenje i prestanak ugovornih obveza te isto tako i na odgovornost za neizvršavanje tih obveza.

HNB se njime služi kao bi nadzirao odnos fizičkih i pravnih osoba kao klijenata banaka.

3. ZAKON O KREDITNIM INSTITUCIJAMA

Kao jedan od ključnih zakona na kojima počiva regulacija i funkcioniranje poslovnih banaka u Republici Hrvatskoj ovaj zakon bavi se: „Uvjetima za osnivanje, poslovanje i prestanak rada kreditnih institucija sa sjedištem u Republici Hrvatskoj te supervizijom njihova poslovanja“⁵, „uvjetima pod kojima pravne osobe sa sjedištem izvan Republike Hrvatske mogu pružati bankovne i/ili financijske usluge u Republici Hrvatskoj“⁶, „javnom objavom od strane Hrvatske narodne banke na području bonitetne regulative i supervizije kreditnih institucija i usklađenosti s propisima Europske unije“⁷

Ono što ga čini posebnim u odnosu na ostale zakone kojima se regulira isključivo poslovanje financijskih institucija kao što su banke, kreditne unije i slično je činjenica da su se njime u pravni poredak Republike Hrvatske prenijele neke od sljedećih direktiva:

- Direktiva 2013/36 EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26.06.2013. za priključenje djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnog nadzora uključujući i investicijska društva.
- Direktiva Vijeća 86/635/EEZ od 8.12.1986. o godišnjim financijskim izvještajima i konsolidiranim financijskim izvještajima banaka i drugih financijskih institucija.
- Direktiva 94/19/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 1994. o sustavima osiguranja depozita te izmjenom sustava osiguranja depozita u odnosu na razine pokrića i odgode isplate.
- Direktiva Vijeća 89/117/EEZ od 13.02.1989. o obvezama podružnica osnovanih u državi članici kreditnih i financijskih institucija koje imaju sjedište izvan države članice u svezi s objavom godišnjih računovodstvenih dokumenata.
- Direktiva 2014/59 EU Europskog parlamenta i Vijeća od 15.05.2014. o uspostavi okvira za oporavak i sanaciju kreditnih institucija i investicijskih društava te o izmjeni Direktive Vijeća vezanih uz prvotnu direktivu.

⁵ Zakon o kreditnim institucijama, pročišćeni tekst zakona NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/20, 151/22

na snazi od 1.01.2023. https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama#google_vignette

⁶ Zakon o kreditnim institucijama, pročišćeni tekst zakona NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/20, 151/22

na snazi od 1.01.2023. https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama#google_vignette

⁷ Zakon o kreditnim institucijama, pročišćeni tekst zakona NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/20, 151/22

na snazi od 1.01.2023. https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama#google_vignette

3.1. Definiranje kreditne institucije

Prema odredbama Zakona o kreditnim institucijama, kreditna je institucija ona čije je sjedište unutar granica Republike Hrvatske i koja je u skladu s ovim Zakonom dobila odobrenje za rad. U tu se skupinu ubrajaju banke, štedne banke i stambene štedionice. Zakonom su popisani proceduralni zahtjevi vezani uz osnivanje kreditne institucije u Republici Hrvatskoj. Jedan od glavnih zahtjeva vezanih uz osnivanje je udovoljenje plaćanja inicijalnog osnivačkog kapitala. Tako je određeno da inicijalni kapital banke iznosi 5 milijuna eura, štedne banke 1 milijun eura, stambene štedionice 2,5 milijuna eura. Inicijalni osnivački kapital odnosno dokaz o uplati dostavlja se prethodno Hrvatskoj narodnoj banci koja tada u roku od dva radna dana od zaprimanja zahtjeva za izdavanje prethodne suglasnosti za stjecanje ili povećanje kvalificiranog udjela dostavlja podnositelju pisanu potvrdu o zaprimanju zahtjeva. Osnivanjem, preuzimanjem i dokapitalizacijom trenutno je aktivno 28 poslovnih banaka u Republici Hrvatskoj. To su kreditne institucije koje su svoje odobrenje za rad dobile te kao takve ostvaruju pravo pružanja svih prema zakonu uređenih platnih usluga.

OIB	Matični broj	Naziv banke
14036333877	01198947	Addiko Bank d.d., Zagreb
70663193635	00560286	Agram banka d.d., Zagreb
33039197637	01326287	Banka Kovanica d.d., Varaždin
32247795989	03467988	Croatia banka d.d., Zagreb
23057039320	03337367	Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka
87939104217	03777928	Hrvatska poštanska banka d. d., Zagreb
99326633206	00971359	Imex banka d.d., Split
65723536010	03463958	Istarska kreditna banka Umag d.d., Umag
38182927268	00675539	J&T banka d.d., Varaždin
08106331075	03123014	Karlovačka banka d.d., Karlovac
73656725926	01263986	KentBank d.d., Zagreb
52508873833	03141721	OTP banka d.d., Split
71221608291	03726177	Partner banka d.d., Zagreb
97326283154	03015904	Podravska banka d.d., Koprivnica
02535697732	03269841	Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb
53056966535	00901717	Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb
13806526186	03113680	Samoborska banka d.d., Samobor
42252496579	03999092	Slatinska banka d.d., Slatina
92963223473	03234495	Zagrebačka banka d.d., Zagreb

Slika 4 Aktivne banke u Republici Hrvatskoj zaključno sa 12.07.2024. <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/popis-kreditnih-institucija> Pristup 16.07.2024.

S obzirom da prema Zakonu o kreditnim institucijama banke u poslovnom prometu sudjeluju kao dionička društva, njime su također određene prava i obveze vezane uz same dionice i njihov pravni tretman. Zakonom je određeno kako je svaka kreditna institucija dioničko društvo. Dionice koje ta institucija pušta u promet glase na ime. Dionice navedene kreditne institucije prema Zakonu, prije osnivanja ili povećanja pri čemu se oboje upisuju u sudski registar, moraju biti uplaćene u novcu i to u cijelosti. Određeno je da ni jedna kreditna institucija nije u mogućnosti tj. zakonom joj je izričito zabranjeno, da izravno ili neizravno kreditira stjecanja ili izdaje garancije ili kakav drugi oblik jamstava za stjecanje svojih dionica ili udjela u društvima u kojima i sama sudjeluje u kapitalu u iznosu od minimalno 20 %. Iznimno je to dopušteno ako time prestaje svaka povezanost s navedenim društvom. Ta se zabrana odnosi i na društva u čijem kapitalu sudjeluje s 20 % ili više, a koji su prema određenim pretpostavkama uključeni u kalkulaciju regulatornog kapitala kreditne institucije.

Prema zakonu postoje takozvane „povlaštene dionice“. Određeno je da ukupan iznos temeljnog kapitala koji je u korelaciji s navedenim dionicama ne smije prijeći $\frac{1}{4}$ iznosa ukupnog temeljnog kapitala. Može se također prema zakonskim zahtjevima promatrati i zabrana stjecanja dionica. To je na snazi ukoliko neka kreditna institucija ima kvalificirani udio u drugoj pravnoj osobi, a dotična nije u mogućnosti steći kvalificirani udio u toj drugoj kreditnoj instituciji. Također, ukoliko taj kvalificirani udio ima pravna osoba, kreditna institucija prema zakonu ne može isti kvalificirani udio steći u toj pravnoj osobi.

Ukoliko je kreditna institucija upisana u sudski registar i obavlja poslove kao poslovna banka Zakonom o kreditnim institucijama, detaljno je opisan opus poslova poznatijih kao bankovne usluge. Definirano je da one čine primanje depozita i ostalih povratnih sredstava od klijenata (fizičke ili pravne osobe), te odobravanje kredita iz dobivenih sredstava, za svoj račun. Depozitom se općenito može definirati svaki novčani polog u sljedećim oblicima:

- primici institucija za elektronički novac koji je doznačen u obliku uplate,
- primici Republike Hrvatske i ostalih država članica odnosno jedinica regionalne ili lokalne samouprave, iznimno članica javnog međunarodnog tijela,
- primici kreditnih unija a koji se sačinjavaju od članskih depozita,
- primici udruga u obliku članarina, nepovratnih sredstava te dobrovoljnih priloga,
- primici od izdavanja dužničkih vrijednosnih papira pravnih osoba ukoliko njen posao nije odobravanje zajmova,
- primici novčanih sredstava klijenata.

Banke odobravaju kredite i zajmove što uključuje i potrošačke kredite i hipotekarne zajmove. Također su ovlaštene za obavljanje trgovine financijskim instrumentima za vlastiti račun i račun klijenta. Tako u te ovlasti ulaze:

- instrumenti tržišta novca,
- prenosivi vrijednosni papiri,
- međunarodna sredstva plaćanja što pretpostavlja i mjenjačke poslove,
- financijske ročnice i opcije,
- valutne i kamatne instrumente.

Uz ovdje navedene, postoje i zakonom su određene i neke dodatne financijske usluge te one osnove uz koje dodatne mogu koegzistirati.

Financiranje poslova iz djelokruga komercijalnih djelatnosti uključuje izvoz na osnovi otkupa s diskontom bez regresno dugoročnih nedospjelih potraživanja osiguranim financijskim instrumentima što je poznatije pod nazivom *forfeiting*.

Svaka veća banka u Republici Hrvatskoj i svijetu u sklopu svojih redovnih bankarskih poslova nudi i poslove *leasinga*.

Za velika trgovačka društva koja u svom redovnom poslovanju sklapaju poslove nužno je od banaka dobiti garanciju za obavljanje kao što to npr. mogu biti: osiguranje primljenog avansa, carinske garancije, ozbiljnost ponude, dobro izvršenje ugovorenog posla, ispunjenje obveza u jamstvenom roku te izdavanje pisma namjere. Tako je prema zakonu o kreditnim institucijama određeno da banke smiju trgovačkim društvima izdavati garancije i ostale oblike jamstava.

To se odnosi i na Hrvatsku narodnu banku koja kao garant djeluje za „jedinice opće države (Ministarstvo financija RH i ostale jedinice sustava državne uprave, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, nefinancijska društva koja su alocirana u statističku definiciju sektora opće države i dr.) u dijelu koji se odnosi na gotovinu i depozite, trezorske zapise, obveznice i inozemne kredite te HNB u dijelu koji se odnosi na kredite rezidentnih banaka, Hrvatske banke za obnovu i razvitak“⁸.

Banke mogu također zbog svog stručnog kadra same ili za druge obavljati popratne poslove vezane uz kreditiranje kao što je: prikupljanje podataka, izrada analitičkih studija, pružanje informacija o kreditnoj sposobnosti fizičkih i pravnih osoba te fizičkih osoba koje dohodak

⁸ <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/opca-drzava/dug-opce-drzave> Pristup 13.07.2024.

ostvaruju od samostalne djelatnosti. Izdaju druge instrumente plaćanja i upravljaju istima ako se pružanje dotičnih usluga ne smatra pružanjem platnih usluga.

Iznajmljuju sefove za pohranu gotovog novca i dokumenata, posreduju pri sklapanju poslova na novčanom tržištu i sudjeluju u izdavanju financijskih instrumenata (državne obveznice i trezorski zapisi).

Upravljaju imovinom klijenata i pružaju savjetodavne usluge u svezi s time (ulaganje u fondove kapitala).

Obavljaju poslove skrbništva nad financijskim instrumentima, savjetuju pravne osobe u vidu strukturne raspodjele kapitala, izrade poslovnih planova i strategija i ostala pitanja i usluge u skladu s poslovnim spajanjima i stjecanjima dionica i poslovnih udjela u drugim društvima.

Izdaju elektronički novac, trguju zlatom te provode investicijske i pomoćne usluge i aktivnosti navedene i propisane posebnim zakonima. Distribuiraju osiguranja u skladu s propisima Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga te upravljaju rizicima.

Zakonom o kreditnim institucijama strogo su određena i pravila oglašavanja za navedeni tip institucija. Dopusšteno im je na području Republike Hrvatske oglašavati svoje usluge uz poštivanje propisa Republike Hrvatske uz uvjet poštivanja donesenih zakonskih propisa donesenih u svrhu zaštite općeg dobra.

Prema općem shvaćanju, potrošačem smatra se svaka fizička poslovno sposobna osoba koja je klijent određene kreditne institucije, ali djeluje izvan gospodarske djelatnosti ili slobodnog zanimanja. Tako i u poslovanju kreditnih institucija kao i u poslovanju redovitih trgovačkih društava, postoji obveza za svaku uslugu i proizvod koji nudi, u interesu potrošača njima na raspolaganje omogućiti pristup općim informacijama i to na hrvatskom jeziku, pisano na prikladnom mjestu unutar prostorija kreditne institucije gdje se te usluge pružaju. Ukoliko kreditna institucija u svojoj ponudi ima kredite s referentnim vrijednostima odnosno čije se referentne vrijednosti upotrebljavaju uz indekse o uspješnosti fondova i financijskih instrumenata, dužna je utoliko uključiti i moguće implikacije za potrošača. Također, mora učiniti dostupnim opće informacije vezane uz potrošačko i stambeno potrošačko kreditiranje. Svaka kreditna institucija u Republici Hrvatskoj ima zakonsku obvezu sklapanja pisanog ugovora, na službenom jeziku u upotrebi u Republici Hrvatskoj i minimalno jednu kopiju predati na čuvanje potrošaču. Ukoliko u ugovornom odnosu postoji još ugovornih sudionika koji imaju određena prava i obveze unutar njega, tada se po jedan primjerak predaje i svakom od njih. Prethodno potpisivanju ugovora o pružanju bankovnih usluga svaka je kreditna

institucija obvezna pružiti potencijalnom potrošaču personalizirane informacije potrebne za usporedbu s drugim ponudama na tržištu. Stavke ugovora moraju biti jasne i vidljive i pravovremeno predočene svim sudionicima ugovornog odnosa.

Posebno se mora naznačiti pravo kreditne institucije da svoja potraživanja naplati od svih koji su na to pravno obvezani (sudužnici, jamci, založni dužnici). Kreditna institucija također ima obvezu potrošaču o svoj račun omogućiti presliku ili elektronsku potvrdu trenutno važećih odredbi, uvjeta poslovanja, politike vezane uz kamatne stope, tarifnih modela naknada te ostalih akata koji mogu biti od značajnog utjecaja na financijski položaj potrošača ako ovaj odluči ući u ugovorni odnos s kreditnom institucijom.

Zakon o kreditnim institucijama u Republici Hrvatskoj prepoznaje institut koji se naziva „bankovna tajna“. Taj postulat čine svi podaci, činjenice i okolnosti koje u tijeku svog redovnog poslovanja kreditna institucija primi ili otkrije o pojedinom klijentu. Svaka kreditna institucija dužna je čuvati tajnu. Osim klijenata ta se obveza odnosi i na zaposlenike, bilo da se radi o dioničarima, radnicima ili drugim osobama koje zbog prirode svog posla imaju pristup osjetljivim i osobnim podacima ili bi mogli odati podatke koji su zaštićeni podaci kreditne institucije i njezinog poslovanja kao što su to na primjer financijski izvještaji prije javne objave. Osjetljivim se podacima smatraju svi oni podaci koji se ne smiju priopćiti trećim osobama jer bi mogli naštetiti njihovim vlasnici bilo da se radi o klijentima, zaposlenicima ili kreditnoj instituciji. Obveza čuvanja te tajne ne prestaje prestankom zaposlenja u kreditnoj instituciji već je njezino trajanje određeno ovisno o prirodi posla koji je obavljao zaposlenik ili članstva u odborima. Obveza se ne odnosi na neke slučajeve gdje klijent da dozvolu da se određeni podaci koji se smatraju osjetljivima, mogu dostaviti ili priopćiti drugim fizičkim ili pravnim osobama uz pisanu i ovjerenu suglasnost. Moguć je i slučaj gdje se podaci dijele među kreditnim institucijama u svrhu procjene kreditne sposobnosti i upravljanja rizicima ako to od institucije zatraži sud, odnosno ako je potrebno za provedbu ovrhe ili stečaja, sudskog postupka, arbitraže ili mirenja te ako je nužno priopćavanje Uredima za sprječavanje pranja novca ili onom za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala. Podaci se mogu ustupiti i Poreznoj upravi u postupku koji ona provodi u okviru zakonskih ovlasti radi stečajnih razloga, za postupke osiguranja, davanja jamstava i drugo. Povjerljivim se podacima mogu služiti većinski nadzorna tijela u vlasništvu Republike Hrvatske i to HNB, sudovi i druga nadzorna tijela.

3.2. Neposredno pružanje usluga između banaka

Taj tip usluga neposredno može obavljati odnosno pružati jedna članica Grupe banaka drugoj na području druge države članice Europske unije. Postoji više slučajeva u kojima se takvo pružanje smatra uzajamno priznatim: ukoliko se na području te druge države sklapaju pravni poslovi koji se prema zakonu određuju kao vrsta uzajamno priznatih poslova. Državom članicom prema zakonu može se promatrati svaka država u sastavu Europske unije ili ona koja svoja prava obnaša kao potpisnica Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru.

Njima se smatraju ona društva koja su povezana prema jednoj ili više od zakonskih odredbi:

- a) ukoliko su ona ravnopravna ili spojena vođenjem temeljem zajedničkih ugovornih odredbi ili statutom čime zakon dopušta Hrvatskoj narodnoj banci da provede i odredi način provedbe konsolidacije,
- b) ukoliko ih kontrolira treća osoba,
- c) ukoliko im se upravni ili nadzorni odbor sastoji od većine istih osoba.

Prema zakonu o kreditnim institucijama postoje različiti slučajevi koji određuju takozvano „zajedničko djelovanje“, a može se odnositi na fizičke i pravne osobe. Navedeno se smatra kada spomenute osobe ili kombinacija istih međusobnu suradnju temelje na sporazumu koji može biti pisani ili usmeni, za cilj ima stjecanje dionica ili samih dioničkih prava (prava glasa). Prema zakonu onima vezanim zajedničkim djelovanjem smatraju se sljedeći:

- ukoliko dioničari izglasaju dogovor o korporativnom upravljanju koji bi upravljanje uredio na takav način koji bi bitno odstupao od propisanog,
- ukoliko postoje fizičke osobe u krvnom srodstvu u pravoj liniji, može i pobočno do braće i sestara te,
- ukoliko postoje bračni drugovi ili osobe prema zakonu zbog vremenskog perioda iako ne zakonski u braku, prema trajanju određeni kao sudionici izvanbračne zajednice.

Također to vrijedi ukoliko unutar kvalificiranog udjela postoje članovi koji sudjeluju u višoj instanci rukovoditelja, uprave ili nadzornog odbora, osobe koje imaju ovlaštenja imenovanja višeg rukovodećeg kadra te uprave ili nadzornog odbora.

To se odnosi i na društva koji su članovi grupacija, osobe povezane su prilikom okolnosti koje uključuju stjecanje dionica ili zajednički izbor financiranja, one osobe koje su zajednički i usklađeno ostvarivale pravo glasa, pravne osobe povezane u skladu sa zakonskim odredbama određenima prema Zakonu o trgovačkim društvima, članovi uprava i nadzornih odbora ukoliko

djeluju zajednički ili su članovi organa, društva za upravljanje i investicijski fondovi kojima to društvo upravlja. Također postoje još i osobe koje su prilikom preuzimanja dužne objaviti ponudu za preuzimanje kreditne institucije.

Zakonom su određene grupe koje mogu sadržavati kreditne institucije i uključene zakonske sudionike. Primjerice, najveća hrvatska banka u svojoj grupaciji sadržava 8 pravnih grupa što čini Grupu Zagrebačke banke. Grupa Zagrebačke banke djeluju kao članica Grupe UniCredit. Zagrebačka banka je pridružena konsolidiranom metodom udjela uz pravnu osobu Allianz ZB d.o.o. koje oobnaša djelatnost upravljanja obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima.⁹

Članice Grupe Zagrebačke banke

Pravna osoba	Zemlja sjedišta	Područje djelatnosti
UniCredit Bank d.d. (sa sjedištem u Mostaru)	Bosna i Hercegovina	bankarstvo
ZB Invest d.o.o.	Hrvatska	upravljanje fondovima
ZANE d.o.o.	Hrvatska	poslovanje nekretninama
ZANE BH d.o.o.	Bosna i Hercegovina	poslovanje nekretninama
ZABA Partner d.o.o.	Hrvatska	distribucija u osiguranju i reosiguranju
UniCredit Leasing Croatia d.o.o.	Hrvatska	leasing
Locat Croatia d.o.o.	Hrvatska	poslovanje nekretninama

Slika 5 Članice grupe Zagrebačke banke <https://www.zaba.hr/home/o-nama/o-nama/struktura> Pristup 16.07.2024.

⁹ <https://www.zaba.hr/home/o-nama/o-nama/struktura> Pristup 16.07.2024.

Članice PBZ Grupe

PBZ Card d.o.o.

PBZ-Leasing d.o.o.

PBZ Croatia osiguranje d.d.

Intesa Sanpaolo Banka Bosna i Hercegovina

Banka Intesa Sanpaolo Slovenija

Slika 6 Članice Grupe Privredne banke Zagreb <https://www.pbz.hr/gradjani/Nas-svijet/medunarodna-prisutnost.html> Pristup 16.07.2024.

Postoje još dvije institucije koje odobrenja za rad crpe iz posebnih zakonskih propisa iako obavljaju iste ili slične poslove kao navedene poslovne banke, a radi se o:

1. Kreditnim unijama koje poslove obavljaju u skladu sa „Zakonom o kreditnim unijama“, (NN, br. 141/2006., 25/2009. i 90/2011.), te nad kojima nadzor kao i na poslovnim banka obavlja Hrvatska narodna banka.
2. Hrvatska banka za obnovu i razvitak, koja posluje prema posebno prilagođenom „Zakonu o Hrvatskoj banci za obnovu i razvitak“ (NN, br. 138/2006. i 25/2013.), koja ne podliježe nadzoru kontroli HNB-a. S obzirom da je osnivač banke Republika Hrvatska nadzor nad poslovanjem obavljaju resorna ministarstva u suradnji s Hrvatskim saborom.

4.4. Uprava i nadzorni odbori kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj

Za svaku kreditnu institucija osnovanu na području Republike Hrvatske zakonska je obveza imenovanja upravnih i nadzornih odbora. Za članove upravnog odbora, potrebno je imati stručna znanja te sposobnosti i iskustvo neophodno u vođenju poslovanja kreditnih institucija, s naglaskom na razumijevanje rizika u njihovom poslovanju. Članovi nadzornog odbora moraju posjedovati iste one odlike kao i članovi upravnog odbora. Članovi uprave i nadzornog odbora moraju posjedovati lepezu iskustava neophodnih za poznavanje rada kreditnih institucija. Ukoliko dođe do prestanka mandata člana uprave ili nadzornog odbora, kreditna je institucija obvezna najviše u roku od tri radna dana obavijestiti Hrvatsku narodnu banku o navedenom prestanku i po mogućnosti navesti razloge.

Uprava svake kreditne institucije mora se sastojati od minimalno dva člana koji u svom djelokrugu poslova imaju vođenje te zastupanje kreditne institucije čiji su članovi. Jedan od njih mora biti imenovan na mjesto predsjednika uprave. Obveza je uprave vođenje poslova kreditne institucije s područja Republike Hrvatske. Ukoliko se suprotno ne ugovori statutom pojedine institucije, svi članovi uprave vode poslove i zastupaju kreditnu instituciju zajedno.

Nakon određivanja i imenovanja članove uprave dotični su i zakonom ovlašteni imenovati jednog ili po potrebi više prokurista za zastupanje određene kreditne institucije. Prokurist tada obnaša pravo zastupanja u vidu sklapanja ugovora i provođenja određenih pravnih radnji u ime i za račun kreditne institucije. Ovlašten je za obavljanje onih pravnih radnji koje proizlaze iz usluga za koje je institucija dobila odobrenje no i to se provodi s minimalno još jednom članom uprave. Obveza uprave je također da prilikom upisa prokurista u sudski registar obznani i upiše i ograničenja koja dotični ima u vidu navedene prokure. Prokurist mora kako bi za tu poziciju

uopće mogao biti imenovan, ispunjavati određene uvjete. Oni se utvrđuju statutom svake kreditne institucije.

Zakonom je također određeno da prilikom odabira članova uprave minimalno jedan član mora poznavati službeni jezik Republike Hrvatske tečno u govoru i pismu kako bi mogao obavljati navedenu funkciju. Od stupanja na dužnost članovi uprave obvezni su voditi poslove u punom opsegu radnog vremena, te u obvezi službenog sklapanja radnog odnosa s navedenom kreditnom institucijom. Prema Zakonu o kreditnim institucijama, ugovori koje sklapaju s institucijom za vođenje tih poslova obvezni su sadržavati uredbu prema kojoj oni prestaju ukoliko dođe to nastupa posebne uprave, odnosno imenovanjem likvidatora ili sanacijske uprave. Članovi uprave, da bi uopće mogli biti smatrani povoljnim kandidatima, moraju ispunjavati određene uvjete propisane prema Zakonu o kreditnim institucijama. To se prvenstveno odnosi na to da moraju imati dobar društveni ugled, poštenje i savjesnost, odgovarajuća stručna znanja, sposobnost i iskustvo koji su neophodni za vođenje poslova kreditne institucije, izražavanje neovisnog mišljenja, ne smiju biti u sukobu interesa odnosno da se njima ne može upravljati te da imaju dovoljno vremena za kvalitetno obavljanje posla. Prema zakonu dužnost je kreditne institucije pobrinuti se da svi aktivni članovi uprave udovoljavaju svim zakonskim zahtjevima za članstvo. Za članstvo u upravi kreditne institucije osoba mora dobiti prethodnu suglasnost. Navedena suglasnost daje HNB izričito za predloženu funkciju.

Zahtjev za izdavanje suglasnosti prema HNB-u upućuje nadzorni odbor i ukoliko se suglasnost ostvari, vrijedi maksimalno jedan mandat u najdužem trajanju od pet godina. Prije nego što izda suglasnost, HNB obavlja provjeru podataka kandidata vezanih uz pravomoćne presude za kaznena djela i prekršaje u Republici Hrvatskoj. Nakon provjere u nadležnim državnim tijelima, provjera se također obavlja i u Europskom sustavu kaznenih evidencija te Europskom nadzornom tijelu za bankarstvo. Ukoliko HNB ocijeni da je potrebno, moguće je izdati dozvolu za obavljanje dužnosti člana uprave na rok kraći od vremenskog trajanja jednog mandata. Za svaku ponovnu kandidaturu i odabir člana uprave, osoba je dužna proći ponovnu provjeru i dobiti ponovnu suglasnost za kandidaturu.

Obveza je nadzornog odbora pravovremeno podnijeti zahtjev za izdavanje prethodne suglasnosti najmanje četiri mjeseca prije isteka mandata ukoliko osoba iskaže interes za ponovnom kandidaturom. Postoje posebne procedure vezane uz imenovanje predsjednika uprave određene kreditne institucije. Zakonom je određeno da predsjednikom može biti predložena i imenovana isključivo ona osoba koja isto kao i član, ima dobivenu prethodnu suglasnost HNB-a za obnašanje te funkcije. Glavna razlika od postupka odobrenja za člana jest ta da se od potencijalnog predsjednika može zatražiti prezentacija vođenja poslova kreditne institucije. Zakonom je određeno da je uprava svake kreditne institucije dužna osigurati bitne postulate za zakonski prihvatljivo i nesmetano poslovanje. Tako je uprava dužna voditi računa o tome da se posluje u skladu s pravilima struke i ostalim propisima, dužna je pravovremeno i u primjerenom opsegu osigurati nesmetanu provedbu mjera supervizije HNB-a, dužna je uspostaviti i provoditi djelotvoran i pouzdan sustav upravljanja kreditnom institucijom. Također mora usuglašeno donijeti poslovnu politiku kreditne institucije, odobriti i redovito kontrolirati strateške ciljeve u skladu s kretanjima makroekonomskih uvjeta, te sukladno tome usklađivati strategije i politike upravljanja rizicima. Dužna je osigurati usklađenost računovodstvenog sustava te načina financijskog izvještavanja. Mora na redovnoj bazi provoditi ispitivanje ispravnosti postupaka objave i priopćavanja informacija te osigurati učinkovit nadzor višeg rukovodstva.

Uprava je u obvezi u pravilnim vremenskim razmacima, a najmanje jednom godišnje, provesti ispitivanje kompletnog sustava upravljanja te učinkovitosti kontrolnih funkcija i mogućih nedostataka. Zakonom je određeno kako za svu štetu koja proizađe kao posljedica nemarnosti, činjenja, propuštanja činjenja ili nečinjenja, članovi uprave odgovaraju solidarno te kasnije imaju mogućnost regresnog potraživanja prema članu za kojeg se pokaže da je grubom nepažnjom skrivio nastanak štetnih okolnosti.

Uprava prema zakonu ima dužnost obavještanja nadzornog odbora kreditne institucije prilikom nastanka nekih izvanrednih neuobičajenih okolnosti. Uprava izvještava u slučaju ugroze likvidnosti ili solventnosti kreditne institucije, ali i ako dođe do okolnosti moguće prijetnje za ukidanje ili samog ukidanja odobrenja za rad od Hrvatske narodne banke. Također, uprava je obvezna javiti i ako dođe do iznimnog pogoršanja financijskog stanja institucije, odnosno ukoliko dođe do situacije gdje stopa kapitala padne ispod zakonski dopuštene razine.

Nadzorni odbor također mora biti obaviješten o svim mjerama koje HNB provodi protiv kreditne institucije no također, i u slučaju nadzora drugih nadzornih tijela. Identično kao i kod uprave, zakonom je previđeno, da tu funkciju može obavljati svaka osoba koja ima dobar ugled, poštenje i savjesnost, stručnost i sposobnosti potrebne da bi mogao pravovremeno i učinkovito ispunjavati poslove vođenja i nadzora nad radom kreditne institucije. Također, mora moći iskazati neovisno mišljenje i za vođenje poslova imati dostatno vrijeme.

Postoji posebnost koja je jedna od ključnih razlika očekivanja od nadzornog odbora u odnosu na upravni odbor. Nadzorni odbor kreditne institucije koja po svojoj veličini nije svrstana u malu kreditnu instituciju ili ona čiji su vrijednosni papiri uvršteni na tržište mora imati dostatan broj neovisnih članova. Izuzev onih nadležnosti propisanih srodnim Zakonom o trgovačkim društvima, postoje i nadležnosti dobivene Zakonom o kreditnim institucijama. Tako je tim Zakonom određeno kako nadzorni odbor ima pravo dati suglasnost na provođenje određene poslovne politike, strateške ciljeve te financijski plan. Uprava je dužna dati, a nadzorni odbor obvezan kontrolirati strateške planove preuzimanja i upravljanja rizicima. Također ima pravo da daje suglasnost upravi na određene strategije i postupke procjene adekvatnosti kapitala. Uz navedeno, prema vlastitom nahođenju daje suglasje na rad i akt interne revizije.

Uz upravni i nadzorni odbor postoji još nekolicina odbora koji obnašaju dužnosti u radu kreditnih institucija. Tako postoji odbor za imenovanja koji predlaže funkcije članova upravnog i nadzornog odbora. Odbor za rizike koji savjetuje prilikom procjene trenutnih i preuzimanja budućih rizika i strategija upravljanja istima. Odbor za primitke brine o uspostavi politika i praksi na stručan i neovisan način. Sama institucija je dužna svojim statutom definirati glavne funkcije odgovorne za njeno vođenje. Postoje funkcije unutar kreditnih institucija koja obnašaju one funkcije koje su u principu upravljačke, a da se pritom ne misli na upravu ni na nadzorni odbor. Odgovorna za donošenje takvih odredbi o upravljačkim funkcijama je sama uprava i na izbor takvih upravljačkih funkcija utječe donošenjem primjerenih politika izbora i primjerenosti. Uprava je prilikom tog donošenja dužna voditi se i podzakonskim propisima koje je donio HNB. Zakonom jer uređeno da tzv. bankovne usluge na državnom području mogu

pružati sve institucije koje su zakonom dobile odobrenje, kreditne institucije čije se sjedište nalazi u nekoj od drugih država članica, ali je ovlaštena za pružanje u Hrvatskoj te podružnica institucije sa sjedištem iz zemalja trećeg svijeta, ali također s dozvolom HNB-a za pružanje na području RH.

3.3. Ukidanje odobrenja za rad

Razlozi prestajanja odobrenja redom: otvaranje likvidacije redovnim putem, upis nove kreditne institucije u sudski registar koja je nastala kao produkt spajanja dviju ili više drugih kreditnih institucija, brisanje kreditne institucije iz sudskog registra i izrekom odluke kojoj se pokreće prisilna likvidacija. Nastankom okolnosti koje uzrokuju prestanak važenja odobrenja financijska institucija gubi dozvolu za daljnje obavljanje svojih redovnih aktivnosti. Dužnost je HNB-a tada obavijestiti Europsku središnju banku o prestanku odobrenja određene financijske institucije. Također, HNB odlučuje o razlozima koji moraju biti ispunjeni kako bi određena institucija izgubila odobrenje za rad. Odlukom banke kriteriji za ukidanje odobrenja mogu biti: ukoliko kreditna institucija kojoj je dozvola dodijeljena ne počne poslovati unutar 12 mjeseci od dobivanja odobrenja za rad, ukoliko ista samostalno dostavi HNB-u pismo kojim se očituje da prestaje pružati usluge za koje joj je odobrenje dano, ukoliko svojevrijedno i samostalno prestane pružati usluge za koje je dobila odobrenje na period duži od 6 mjeseci, ukoliko kreditna institucija više nije u stanju ispuniti određene bonitetne zahtjeve. Također je valjan razlog za poništenje ako HNB ocijeni da određena kreditna institucija neće biti u stanju pravovaljano ispunjavati svoje obveze prema vjerovnicima te biti u mogućnosti ispunjavati obveze prema dobivenoj imovini u konkretnom slučaju primljenih depozita. Još su bitni uvjeti vezani uz ispunjenje zahtjeva prema internom kapitalu i upravljanjem rizicima. Ukinut će se dopuštenje i ako kreditna institucija u razdoblju od 3 godine opetovano prekrši obvezu pravodobnog i pravilnog izvješćivanja HNB-a, ukoliko onemogućuje provođenje nadzora nad poslovanjem, ukoliko ne ispunjava tehničke, organizacijske, kadrovske i ostale uvjete za pružanje bankovnih usluga te ako HNB-u ne dostavi podatke ili ih dostavi nepotpune ili netočne. Za kreditnu instituciju također je važno dostavljati podatke o velikim izloženostima, likvidnosti, omjeru financijske poluge.

Kreditnim je institucijama izričito zabranjeno isplaćivati sredstva imateljima instrumenata koji su involvirani po izračunu regulatornog kapitala ili kršiti odredbe sukladne sa Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma. Ukoliko se ispuni jedna ili više ranije navedenih odredbi ili propusti ispuniti neke od njih, HNB je obavezan odluku o ukidanju objaviti

u Narodnim novinama te je dostaviti trgovačkom sudu i Hrvatskoj agenciji za osiguranje depozita i naknadno o istome obavijestiti javnost javnim priopćenjem.

Popis 10 najvećih kreditnih i financijskih institucija sa sjedištem u EU-u koje mogu neposredno pružati uzajamno priznate usluge na području Republike Hrvatske¹⁰

Red. br.	Naziv	Adresa	Država	Nadležno tijelo
1.	Abanca Corporación Bancaria, S.A.	Calle Cantón Claudino Pita, n°2 - 15300 Betanzos, A Coruña	Španjolska	Europska središnja banka
2.	ABN AMRO Bank N.V.	Gustav Mahlerlaan 10, 1082 PP Amsterdam	Nizozemska	Europska središnja banka
3.	ABN AMRO Clearing Bank N.V.	Gustav Mahlerlaan 10, 1082 PP Amsterdam	Nizozemska	Europska središnja banka
4.	AB Mano bankas	S. Moniuškos g. 27, LT-08115 Vilnius	Litva	Lietuvos bankas
5.	Addiko Bank AG	Wipplingerstraße 34/4, 1010 Wien	Austrija	Österreichische Finanzmarktaufsicht
6.	Adyen N.V.	Simon Carmiggeltstraat 6-50, 5th Floor, 1011DJ Amsterdam	Nizozemska	De Nederlandsche Bank
7.	Agricultural Bank of China (Luxembourg) S.A.	65, Boulevard Grande-Duchesse Charlotte, L-1331, Luxembourg	Luksemburg	Commission de Surveillance du Secteur Financier
8.	Allianz Investmentbank AG	Hietzinger Kai 101-105, A-1130 Wien	Austrija	Österreichische Finanzmarktaufsicht
9.	Alpha Bank Cyprus Ltd	3, Lemesou Avenue, P.O.Box 21661, 1596 Nicosia, Cyprus	Cipar	Central Bank of Cyprus
10.	Ancoria Bank Limited	12, Demostheni Severi Avenue, 1 st Floor, 1080, Nicosia	Cipar	Central Bank of Cyprus

3.4. Rukovođenje rizicima

Otpornost financijskog sustava jaka je onoliko koliko su jaki njezini zakoni i tijela koja provode superviziju. Bitno je napomenuti kako se nadzor nad institucijama osobito detaljno mora provoditi nad takozvanim „superbankama“ koje, poput kasnije obrađenog HSBC-a, zbog veličine potrebe širenja daleko nadilaze supervizijske mogućnosti pravnog sustava.

Temelj za to čine uredbe poput CRR-a i direktive CRD IV koje, iako djeluju preventivno i imaju za cilj osiguranje kapitalne adekvatnosti i likvidnosti te propisivanja potrebnih

¹⁰ <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/popis-kreditnih-institucija> Pristup 16.07.2024.

financijskih poluga pojedine kreditne institucije, čime veliki sustavi poput HSBC-a moraju osigurati dovoljan iznos kapitala za moguće potrebe pokrivanja rizika.

Svoju važnost pokazuju i mikro i makroprudencijalni nadzor koje sustavno od osnivanja provodi Europska središnja banka. Tako makroprudencijalni nadzor zadržava ključnu ulogu u ranoj detekciji i ublažavanju sustavnih rizika čime kreditne institucije poput HSBC-a podliježu shodno veličini, dodatnim kapitalnim zahtjevima i stres testovima, kako bi se testirala njihova otpornost na ekonomske šokove.

Mikroprudencijalni nadzor iako manje rigorozan, uključuje pregled poslovanja i usklađenosti s regulatornim zahtjevima, a najčešće ga provode središnje banake svake države.

U slučajevima kada je kasno za provedbu nadzora i regulacije na scenu stupa sustav sanacije i zaštite. U tu svrhu osnovani su SRM kao sinonim za jedinstveni sanacijski mehanizam, te SRF kao jedinstveni sanacijski fond. SRM je bitniji za zaštitu malih klijenata i potrošača jer osigurava strogo provođenje strukturirane i koordinirane sanacije posrnutih kreditnih institucija čime se višestruko smanjuje trošak poreznih obveznika i utjecaj na gospodarstvo i njegovu financijsku stabilnost. Ukoliko zatreba, sredstva za provođenje čiste sanacije namiruju se iz jedinstvenog sanacijskog fonda u koji svaka kreditna institucija obvezno doprinosi u iznosima određenim shodno svojoj veličini i utjecaju na tržište.

Globalizacijom tržišta i nastancima globalnih „megabanaka“ više nego ikad zahtijeva se suradnja i koordinacija regulatora na međunarodnoj razini. Dužnost je europskih regulatora da kontinuirano surađuju s regulatorima drugih nadležnosti poput Ujedinjenog Kraljevstva, SAD-a ili azijskog kontinenta kako bi se osigurala pravovremena reakcija i razmjena bitnih informacija. Digitalizacijom obilježeno 21. stoljeće obilježeno je i razvojem novih rizika na koji bankarski i općenito kreditni sustav moraju imati adekvatan odgovor i prevenirati njihov utjecaj. Digitalizacija, kibernetički rizici i *fintech* inovacije potiču potrebu za drukčijom primjenom i izmjenama propisa čime regulatorna i nadzorna tijela dobivaju nove ovlasti i zaduženja.

Zakonom o kreditnim institucijama određuje se skup metoda i postupaka kojima se rizici procjenjuju, mjere i naknadno ovladavaju. Eksterno i interno se procjenjuju rizici kojima je kreditna institucija izložena ili bi mogla biti izložena u redovnom poslovanju. Kao dio upravljanja rizicima smatra se pribavljanje odgovarajućih resursa kako bi se mogla uspostaviti linija potrebna za izvještavanje prema upravi i nadzornom odboru. U svakodnevnom rukovođenju rizicima kreditna je institucija obvezana voditi računa o mnogobrojnim oblicima

rizika kao što su: koncentracijski, sekuritizacijski, rezidualni, tržišni, operativni, likvidonosni, kamatni, rizik vezan uz financijsku polugu i ostali. Kako bi se njima adekvatno upravljalo, kreditna je institucija dužna prilikom zapošljavanja voditi brigu o osiguravanju ljudi koji imaju potrebno znanje za upravljanje rizicima, vrednovanje imovine te izradu kreditnih rejtinga i drugo. Kreditna institucija je obvezna na temelju više zakona, u ovom slučaju - Zakona o kreditnim institucijama i Zakona o računovodstvu - dosljedno primjenjivati jednom donesenu i od odbora odobrenu računovodstvenu politiku te primjenjivati administrativne i druge postupke unutarnjih kontrola.

3.5. Interne kontrole

Unutarnja kontrola je skup procesa i postupaka uspostavljenih za adekvatnu kontrolu rizika, monitoring učinkovitog i djelotvornog vođenja poslova kreditne institucije, pouzdanosti njezinih financijskih i ostalih informacija i vođenja brige o usklađenosti poslovanja s važećim propisima, zakonima, internim aktima, standardima i kodeksima. Sustav unutarnje kontrole razdijeljen je u nekoliko odvojenih područja kao što su briga o: organizacijskom ustroju, organizacijskoj kulturi, kontrolnim funkcijama, adekvatnim kontrolnim aktivnostima, adekvatnim unutarnjim kontrolama, prikladnim administrativnim i računovodstvenim postupcima. Svaka kreditna institucija ima izričitu zakonsku obveza uspostavljanja tri glavne kontrolne funkcije a to su:

- a) kontrola rizika,
- b) praćenje usklađenosti,
- c) unutarnja revizija.

Nakon uspostavljanja te tri glavne kontrolne funkcije, kreditna je institucija također obvezna nakon dobivene suglasnosti nadzornog odbora donijeti interni akt kako bi se odredio djelokrug i način obavljanja poslova za svaku funkciju posebno. Uz to HNB može po vlastitom nađenju sam nametnuti podzakonske propise kojima će se pobliže uređivati sadržaj internih akata vezanih uz svaku kontrolu pojedinačno. Njome se tada određuju pobliže uvjeti koje određena osoba koja obavlja posao tih kontrola mora ispunjavati, poslovni kontrolnih funkcija vezanih uz obavljanje tog posla, sadržaj te dinamika izvješća kontrolnih funkcija.

Zakonska obveza kreditne institucije je da organizira stalne i djelotvorne kontrolne funkcije koje će djelovati samostalno i kontinuirano bez obzira na poslovne procese i aktivnosti u kojima rizik nastaje odnosno one koje te funkcije nadziru i prate. Propisano je da svaka kontrolna funkcija mora biti uspostavljena za svaku pojedinu organizacijsku jedinicu. Poseban

organizacijski dio se odnosi na organizaciju posebnog odjela interne revizije te uspostavljanje ostalih dijelova kako bi se izbjegao sukob interesa.

Kontrolne se funkcije prema zakonu ne smiju eksternalizirati već se samo određeni dio može pružiti na obavljanje pružatelju usluga koji udovoljava zakonskim propisima. Svaka je kreditna institucija u obvezi i skladu s kategorizacijom svoje veličine, vrsti i opsegu, za obavljanje poslova svake kontrolne funkcije imenovati dovoljan broj osoba koja posjeduju stručne vještine i iskustvo za njihovo nesmetano provođenje. Također se kod imenovanja većeg broja osoba mora za potrebe nadzora odabrati jedna osoba koja svoj posao obavlja u svrhu nadzora svih osoba te kontrolne funkcije kao cjeline. Nadzorni odbor daje upravnom suglasnost za zamjenu osoba koje obnašaju kontrolne funkcije, te ako do istog dođe, institucija mora zaključno najkasnije s trećim radnim danom obavijestiti HNB. Osobe unutar odjela kontrolnih funkcija te rukovodeći kadar svoje izvještaje podnose izričito prema odborima koji su za njih nadležni (upravni, nadzorni, revizijski i drugi) minimalno jednom u kalendarskoj godini. Eksternalizacija se odnosi na situaciju gdje umjesto da ih obavlja sama, kreditna institucija obavljanje određenih poslova, usluga i aktivnosti povjerava vanjskim pružateljima usluga. Postoji zakonska obveza svake kreditne institucije koja koristi tu mogućnost da u skladu s zakonom vodi i redovno ažurira registar informacija o svim ugovorima o eksternalizaciji. Uz navedeno mora se osigurati da eksternalizacija ne narušava redovno poslovanje, učinkovito rukovođenje rizicima, sustave internih kontrola i proces HNB-ova provođenja redovne supervizije. Kreditna je institucija obvezna osigurati da u svakom trenutku u svojoj aktivnosti posjeduje iznos kapitala koji je u iznosu dostatan za vrstu, opseg i složenost poslova te moguće rizike kojima je izložena ili bi mogla biti izložena tijekom pružanja usluga. Kako bi se kreditna institucija ocijenila, Zakon o kreditnim institucijama s podzakonskim aktima HNB-a opisuje postupke i strategije procjenjivanja adekvatnosti internog kapitala. Zakonom je određeno kako je svaka kreditna institucija dužna održavati u obliku redovnog osnovnog kapitala čak 2,5 % od ukupnog iznosa izloženosti riziku, što čini zaštitni sloj očuvanja kapitala.

3.6. Određivanje stope zaštitnog sloja strukturnih sistemskih rizika

Uz održavanje redovnog zaštitnog sloja od 2,5 %, obvezna je održavati i protuciklički sloj kapitala koji je jednak njezinoj ukupnoj izloženosti uvećan odnosno pomnožen sa specifičnom stopom protucikličkog zaštitnog sloja. Protucikličke stope određuje HNB-a. HNB je dužan svako tromjesečje kalkulirati referentni pokazatelj u svrhu procjene potrebne stope. Kao glavna referenca u Republici Hrvatskoj uzima se kreditni ciklus i rizici nastali kao posljedica kreditnog rasta u Republici Hrvatskoj, te odstupanja omjera kredita i bruto domaćeg proizvoda od njegova

dugoročnog trenda. Prema podzakonskim aktima HNB-a iznos odgovara omjeru između 0 % i 2,5 % ukupnog iznosa izloženosti riziku, a konačno se podešava iznosima od 0,25 postotnih poena. Iznimno je moguće stopu odrediti tako da bude viša od navedenih raspona.

Na temelju donesenih podzakonskih propisa HNB određuje kako se taj sloj za strukturni sistemski rizik primjenjuje na sve izloženosti na teritoriju države, sektorske izloženosti prema klijentima fizičkim osobama osigurane stambenim nekretninama, izloženosti prema pravnim osobama osiguranim stambenim nekretninama, sve druge izloženosti prema pravnim i fizičkim osobama, izloženosti prema zemljama trećeg svijeta. HNB tako stopu zaštitnog sloja određuje kao višekratnik 0,5 postotnih poena. Obveza održavanja sloja je prema odredbama HNB-a repetitivna i to u periodu od svake dvije godine.

Ukoliko se od njega traži, HNB imenuje tijelo koje će donositi podzakonske propise kojima će propisivati odgovarajuće mjere i instrumente kao što su omjeri vrijednosti odobrenih kredita i s njima povezanih instrumenata osiguranja, najveći omjer iznosa kredita i dohotka, najveći dopušteni omjer iznosa otplate obroka i kredita, maksimalno vrijeme trajanja kredita, metode obračuna otplate kredita i druge mjere osmišljene radi očuvanja stabilnosti financijskog sustava i izbjegavanja i smanjenja rizika.

Kreditne institucije moraju HNB obavještavati o činjenicama relevantnim za upis u sudski registar i svakoj promjeni, sazivanju i datumu održavanja glavne skupštine, održanim skupštinama i odlukama vezanima uz održavanje, o svakoj planiranoj izmjeni temeljnog kapitala u iznosu većem od 10 %, o prestanku pružanja pojedinih usluga, informacijama o stjecanju kvalificiranih udjela fizičkih ili pravnih osoba. Dužnost izvještavanja se veže i uz dioničare kreditne institucije i povezane osobe s minimalno 3 % ili više dionica s pravom glasa, povezanostima institucije s pravnim ili fizičkim osobama, grupama povezanih osoba.

4. NADZOR NAD KREDITNIM INSTITUCIJAMA

Prilikom svog osnivanja svaka je kreditna institucija dužna HNB-u dostaviti plan financijskog položaja. Kreditna institucija koja nije dio grupe kreditnih institucija, svaka je matična kreditna institucija koja se nalazi na području Republike Hrvatske ili Europske unije. Plan oporavka donosi uprava, ali za to mora dobiti prethodnu suglasnost nadzornog odbora. Plan se prema zakonu mora ažurirati minimalno jednom godišnje, može i češće, kao posljedica promjena u organizacijskoj ili pravnoj strukturi same kreditne institucije ili članice grupe. Sama institucija mora propisati, a onda naknadno dokumentirati te nadzirati plan donošenja i njegovo kasnije ažuriranje. HNB ima pravo na potpuni uvid u sve potrebne informacije vezane uz izradu i ažuriranje plana oporavka. Može propisati i rjeđe ažuriranje ako se u obzir uzima priroda poslovanja, struktura dioničara, pravni oblik, veličina i povezanost i drugi segmenti.

Prema Zakonu o kreditnim institucijama, kreditne su institucije obvezne voditi poslovne knjige te svu ostalu poslovnu dokumentaciju i evidencije, procjenjivati imovinu i obveze, te na temelju dobivenih podataka sastavljati i objavljevati financijske izvještaje na godišnjoj razini. Godišnje izvješće je usklađeno sa svim važećim računovodstvenim standardima i propisima i pravilima struke. Poslovne se knjige moraju voditi transparentno kako bi se u bilo kojem trenutku ako to zahtijeva situacija, mogle brzo i efikasno ispitati. Zakon o kreditnim institucijama propisuje obvezu sastavljanja, kontrole i pravilnog čuvanja knjigovodstvenih isprava u razdoblju od minimalno 11 godina i to:

- a) otvaranja i avisa saldacije računa, promjene stanja na računima za plaćanje i depozitima
- b) ugovore vezane za inicijalno osnivanje poslovnog odnosa institucije i klijenta.

Rok od 11 godina broji se zaključenjem posljednjeg dana poslovne godine na koju se knjige referiraju. HNB ima mogućnost donošenja podzakonskih propisa kojima se uređuje poseban kontni plan za rad kreditnih institucija. Prema njemu propisan je način sastavljanja i objave financijskih izvještaja koji se razlikuje od standardnog kontnog plana osmišljenog za trgovačka društva. Donosi se poseban podzakonski propis za obvezu kojom se određuje način izvještavanja podataka iz drugih podružnica kreditnih institucija, te također način obrade i izvještavanja podataka dospjelih iz trećih zemalja i rokove vezane uz njih. Ukoliko se radi o podružnicama kreditnih institucija drugih država članica iz trećih zemalja, financijske izvještaje i rokove za njezino sastavljanje određuje izričito HNB. Svaka kreditna institucija ima obvezu da HNB-u u roku od 15 dana od primitka revizije, najkasnije u roku od 3 mjeseca dostavi:

- a) revizorsko izvješće o obavljenoj zakonskoj reviziji godišnjih financijskih izvještaja,
- b) godišnje izvješće koje se prilaže uz revizorsko,
- c) godišnje i konsolidirano izvješće,
- d) izvješće o reviziji sastavljeno za potrebe HNB-a.

Svaka je kreditna institucija prema zakonu obvezna HNB-u dostavljati revizorska izvješća maksimalno u roku od 15 dana nakon primitka, ili u roku od tri mjeseca od isteka poslovne godine na koju se izvješća odnose. Revizorsko izvješće mora sadržavati i financijske izvještaje, godišnje i konsolidirano godišnje izvješće, izvješće o reviziji. Kreditna institucija ima obvezu ta godišnja izvješća učiniti dostupnima javnosti u vremenu najkasnije od 4 mjeseca po isteku poslovne godine na koju se referira. Obvezu takvih objava imaju i matične kreditne institucije na državnom području i one izvan njega sa sjedištem u Europskoj uniji. Svaka podružnica kreditne institucije koja potiče iz druge države članice ili iz trećih zemalja dužna je u maksimalno 45 dana od isteka roka za objavu u matičnoj zemlji odnosno zemlji osnivača, objaviti te izvještaje prevedene na hrvatskom jeziku.

HNB je ovlašten provoditi nadzor, te analizu izvješća i informacija kontinuiranim praćenjem poslovanja kreditnih institucija i s njom povezanih osoba. Također ima mogućnost provedbe neposrednog nadzora nad njezinim poslovanjem nakon kojeg je ovlaštena izdavati mišljenja, odobrenja i suglasnosti zaključno s procjenom o poslovanju, a koja se temelji na Zakonu o kreditnim institucijama, Uredbom EU br. 575/2013 te ostalim dostupnim zakonskim propisima.

Ima mogućnost izglasavanja podzakonskih propisa kako bi se pobliže odredili uvjeti nadzora i izricanja mjera. Ukoliko dođe do slučaja gdje se nad određenom kreditnom institucijom otvara sanacijski proces, HNB ne provodi ustaljenu tradiciju supervizije sve do okončanja postupka. Prethodno nenajavljenoj provedbi pretraživanja poslovnih prostora, zemljišta te pokretnina, HNB zadržava pravo od Visokog upravnog suda ishoditi nalog za provedbu navedenih nenajavljenih pretrage te po potrebi pečačenje i oduzimanje istih ako nadležne osobe za provedbu smatraju da postoji neposredna opasnost od skrivanja ili destrukcije dokaza. HNB ima mogućnosti pribavljanja dokaza od svih kvalificiranih vlasnika informacija koji su dužni na zahtjev dostaviti odgovarajuća izvješća i informacije koje bi mogle biti od koristi u daljnjem postupanju. HNB u svrhu provođenja ispitivanja i pribave informacije može zatražiti od:

- a) kreditnih institucija sa sjedištem u Republici Hrvatskoj,
- b) holding društava sa sjedištem u Republici Hrvatskoj,
- c) mješovitog holdinga sa sjedištem u Republici Hrvatskoj,
- d) dodatnim osobama i pružateljima usluga eksternalizacije,

e) svake fizičke i pravne osobe, ako smatra da je to potrebno.

Tada ostvaruje pravo pregleda poslovnih knjiga i dokumentacije te naknadno iz pribavljenih dokaza može izvoditi preslike. Može zatražiti objašnjenja određenih informacija pisanim ili usmenim putem od radnika, te izradu pisanog izvješća od upravnog ili nadzornog odbora.

Osim provođenja ispitivanja za redovne rizike, HNB je ovlašten također ispitivati i provoditi različita testiranja otpornosti na stres, izloženosti koncentracijskom riziku i njegovim upravljanjem, robusnosti i prikladnosti politika i postupaka, veličine i prikladnosti regulatornog kapitala te njegove adekvatnosti, likvidnosti, učinaka diverzifikacije. Osim nadzora kreditne institucije sa sjedištem u Republici Hrvatskoj, nadzor se može provoditi i za kreditne institucije koje svoje usluge pružaju u drugoj državi članici neposredno ili putem svojih ovlaštenih podružnica. HNB tada surađuje s nadležnim tijelom države članice domaćina u superviziji kreditne institucije i dostavlja sve potrebne informacije vezane uz vlasničku strukturu i upravljanje, uvjete vezane uz izdavanje odobrenja i suglasnosti, nadzor nad likvidnosti, solventnosti, izloženosti i osiguranju depozita, te je HNB dužan o svim poteškoćama vezanim uz neke od navedenih stavki izravno izvijestiti nadležno tijelo države članice u kojoj se nalazi sjedište te kompanije. HNB može, također ukoliko je to potrebno, od države i nadležnog tijela druge države članice zatražiti provedbu nadzora u toj državi članici. Može zatražiti sudjelovanje u neposrednom nadzoru čak i ako ga ona ne obavlja. Za tu superviziju kreditne institucije sa sjedištem u ili izvan Republike Hrvatske mora plaćati određenu naknadu koja je određena propisom HNB-a. Posjeduje ovlasti provedbe nadzora podružnica kreditnih institucija čije se sjedište nalazi u drugoj državi članici koja na području Republike Hrvatske pruža financijske usluge. Obveza je takve institucije da sama kontinuirano i na zahtjev dostavlja HNB-u informacije o svom poslovanju i to u svrhe izrade statističkih podataka, određivanja značajnosti podružnica, provođenja nadzora i slično. Kako bi se postupalo što više u interesu i državnih institucija i pružatelja financijskih usluga, te smanjenja troškova za obje strane, zakon je predvidio i postojanje preventivnih mjera. Te mjere egzistiraju kako bi umjesto donošenja teških mjera kao što su to likvidacija ili financijske sankcije, prije nastupa takvih nepovratnih događaja spriječile financijsku nestabilnost i nastup štetnih okolnosti za financijske institucije i same deponente, investitore i sve ostale korisnike usluga kreditnih institucija na području Republike Hrvatske. Ukoliko se one pokažu nedovoljnim, utoliko sud matične države može razmotriti opciju financijskih sankcija prema prekršiteljima ili kao posljednju mjeru odrediti reorganizacijsku mjeru propisa kojom se tada uređuje prisilna likvidacije kreditnih institucija. U ovlastima HNB-a također stoji da može po vlastitom nahođenju obustaviti preventivne mjere

ukoliko smatra da je nadležno tijelo matične države članice već postupilo u istu svrhu. Iznimno se može izdati i mjera oduzimanja odobrenja za rad, a sve kako bi se spriječio ulazak ili daljnji rad podružnice koja je zabranu za obavljanje dobila u svojoj matičnoj državi članici. Prema zakonu HNB-u su dane ovlasti da iznimno razrješava dužnosti visokopozicionirane osobe različitih odbora te ih i imenuje. Tako se može izrijekom narediti razrješenje predsjednika uprave, njezinih članova ili ih se isto tako može i imenovati. Moguće je donijeti privremenu zabranu obavljanja temeljne djelatnosti odnosno davanja kredita i pružanja ostalih financijskih usluga ako nadležne institucije, a moguće i HNB, ocijeni kako bi to dodatno ugrozilo već nedostatnu kreditnu sposobnost. Može naložiti i zaključiti posao s određenim vlasnicima udjela, članovima upravnog ili nadzornog odbora te prokuristima, naložiti stjecanje udjela u investicijskim fondovima, primanje novih depozita i drugih povratnih sredstava ili naložiti primjenu i uvođenje novih proizvoda. Može ograničiti poslovanje ili daljnju ekspanziju ukoliko to povećava rizik za instituciju, može ograničiti rast imovine, naložiti smanjenje troškova poslovanja, prodaju svih vrsta imovine što uključuje i dionice i poslovne udjele ili rješavanje društava kćeri, naložiti promjenu pružanih usluga, primjenu posebnih politika u svezi s rezervacijama, smanjenje rizika i mnoge druge. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, HNB i sva ostala nadzorna tijela moraju na zahtjev pojedinog nadležnog tijela dostaviti sve potrebne i zatražene informacije koje su relevantne za postupak koji se vodi protiv određene financijske institucije. Navedena tijela također imaju obvezu međusobnog izvještavanja o ukidanju, nezakonitostima i nepravilnostima koje utvrde tijekom obavljanja supervizije i određenih nadzornih mjera te o mogućim mjerama za njihovo otklanjanje. HNB je obavezan međusobno razmjenjivati informacije o kreditnoj instituciji koje su potrebne u postupku provođenja sanacije kreditne institucije. HNB mora obavještavati Europsku komisiju o svim mogućim odbijanjima zahtjeva za osnivanje podružnica na području drugih država te o propustima u prosljeđivanju informacija i preventivnim mjerama. Također izvještava i o promjenama u nadležnosti, propisima koji ne ulaze u domenu primanja depozita. HNB redovito i sažeto obavještava europsko nadzorno tijelo zaduženo za bankarstvo svaki put kada odobrenje za rad i otvaranje podružnice dobije kreditna institucija čija se matica nalazi u zemljama trećeg svijeta. Tada javlja sve naknadne promjene vezane uz odobrenje, informacije i podatke koji se vežu uz kompletnu imovinu i obveze i to u izvještajnim rokovima, podatke o nazivu grupe iz zemalja trećeg svijeta gdje pripada podružnica. U obvezu izvještavanja ulazi i odbijanje zahtjeva za osnivanje u drugoj državi članici te podaci o radnicima s iznimnim primanjima. Zakonom o kreditnim institucijama određeno je kako sve vrste kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj sa sjedištima ovdje, vani ili mješovitim odnosno prema zakonu su uključeni u

superviziju i konsolidaciju financijskih izvještaja, imaju pravo sklopiti sporazum kojim se uređuje međusobna financijska potpora grupe kreditnih institucija unutar državnih granica u slučaju kada nastupe okolnosti potrebne za ranu intervenciju. Kreditna institucija može u svrhu ostvarivanja međusobne financijske potpore sklopiti ugovor sa sljedećim društvima:

- a) matica kreditne institucije - sjedište izvan Republike Hrvatske,
- b) matica financijskog holdinga – sjedište izvan Republike Hrvatske,
- c) matica mješovitog holdinga – sjedište izvan Republike Hrvatske,
- d) društvo kćer – sjedište izvan Republike Hrvatske ali vodi poslove i registrirana je kao kreditna ili financijska institucija te iznimno investicijsko društvo.

Ukoliko uprava neke kreditne institucije odluči kako kreditna institucija prestaje sa svojim redovitim poslovanjem, prema Zakonu o kreditnim institucijama dužna je HNB-u dostaviti plan likvidacije i to obavezno i maksimalno do 3 mjeseca prije unaprijed određenog saziva glavne skupštine. Uz plan likvidacije dostavlja se i suglasnost nadzornog odbora za provedbu predloženih radnji koje prethode likvidacijskom postupku kao i samo provođenje postupka. Tada nastupa HNB koji ima rok od tri mjeseca od dostave plana likvidacije kako bi pismeno obrazložio svoje mišljenje o likvidaciji te je tako prihvatio ili odbio. Odbit će plan likvidacije ukoliko sam procjeni kako bi se tim postupkom povrijedila prava vjerovnika i narušila sigurnost i stabilnost cjelokupnog financijskog sustava. Iako se glavna skupština može slagati s potrebnom provođenja likvidacijskog postupka, nije ovlaštena izglasati prestanak društva do trenutka kada to odobri HNB. To znači da to tog trenutka sve odluke skupštine imaju *status quo* i ne proizvode nikakve pravne učinke. Ukoliko se i HNB i skupština oko navedenog usuglase, kreditna institucija mora odrediti dan otvaranja postupka redovne likvidacije koji mora biti najmanje 5 dana od donošenja odluke. Prema zakonskim odredbama prilikom provođenja postupka moraju postojati najmanje 2 likvidatora. Likvidatorom može biti imenovana osoba koja kao fizička osoba ispunjava sve uvjete kao i one koji su potrebni za imenovanje članom uprave. Likvidatori tako imaju obvezu provesti do kraja sve poslove koji su u tijeku pokretanja postupka i dalje neriješeni, naplatiti sve preostale tražbine prema trećima, unovčiti svu materijalnu i preuzeti nematerijalnu imovinu i podmiriti vjerovnike. Mogu to samo iznimno ako situacija od njih zahtijeva pokretanje novih poslova.

HNB

GUVERNER

Trg hrvatskih velikana 3, 10002 Zagreb
tel.: 01 45 64 781, 45 64 555 / faks: 01 45 50 598, 46 10 501
www.hnb.hr

O. br:148-020/07-12/ŽR

Zagreb, 02. srpnja 2012.

Na temelju članka 43. stavka 2. pod 9) Zakona o Hrvatskoj narodnoj banci ("Narodne novine", br. 75/08) i članka 18. stavka 1. i članka 31. stavka 1. Zakona o kreditnim unijama ("Narodne novine", br. 141/06, 25/09 i 90/11) na zahtjev Đurde Bukovski, predsjednice Osnivačke skupštine Kreditne unije Zagreb, Zagreb za izdavanje odobrenja za rad kreditne unije izdaje se sljedeće

RJEŠENJE

1. Izdaje se odobrenje za rad **Kreditnoj uniji Zagreb, Zagreb.**
2. Izdaje se odobrenje za imenovanje **Vedrana Schneidera** članom Uprave Kreditne unije Zagreb, Zagreb na mandat od jedne godine.
3. Kreditna unija Zagreb, Zagreb može obavljati samo sljedeće poslove:
 - primanje novčanih depozita članova kreditne unije u domaćoj valuti,
 - odobravanje kredita članovima kreditne unije u domaćoj valuti,
 - dodjeljivanje novčane pomoći članovima kreditne unije,
 - davanje jamstva za obveze članova kreditne unije u domaćoj valuti,
 - primanje novčanih depozita od sindikata i obrtničkih komora te primanje bespovratnih novčanih sredstava od međunarodnih institucija.
4. Podnositelj zahtjeva dužan je u roku od 30 dana od primitka ovog Rješenja dostaviti Hrvatskoj narodnoj banci kopiju prijave za upis svih podataka određenih člankom 8. stavkom 4. Zakona o kreditnim unijama u sudski registar.
5. Kreditna unija Zagreb, Zagreb dužna je u roku od 15 dana po izvršenom upisu u sudski registar dostaviti rješenje o upisu i izvod iz sudskog registra.

Slika 7 https://kreditnaunijazagreb.hr/assets_web_page/docs/kreditnaunijazagreb-odobrenje-hnb.pdf Pristup 17.09.2024.

5. BANKARSKA KRIZA KAO UZROK NEPOVOLJNE PRAVNE REGULACIJE

Iako se na odredbe Europske unije i Europske središnje banke gleda kao određeno „nadzakonodavstvo“, one su pokazale osjetljivost i nerazvijenost kada se radi o superviziji velikih europskih banaka koje svoje poslovanje vode na više kontinenata i djeluju kao zasebni autonomni sudionici, a ne samo kao podružnice izvan matične zemlje. Tako je europski sustav nadzora pokazao slabost kada se radi o kreditnoj instituciji koja svoje poslovanje vodi u zemljama izvan jurisdikcije europskog monetarnog sustava i nadležnosti Europske središnje banke. Iako do krize često dolazi kao posljedica negativnih kretanja na svjetskim burzovnim tržištima, bankarske krize najčešće nastaju na temeljima kombinacija makroekonomskih i pravnih čimbenika. Kao najveći rizični faktor često se navodi Nedostatak preventivne regulacije. To znači da se financijske institucije prekomjerno zadužuju i ulažu u instrumente visokog rizika što je također bio jedan od glavnih uzroka globalne financijske krize 2008. godine zbog manjka nadzora nad pružanjem hipotekarnih kredita i derivativa. Također ukoliko je navedena regulacija prestroga može gušiti rast i razvoj institucija i aktivno ih kočiti u prilagodbi promjenjivim tržišnim uvjetima. To tada dovodi do slabljenja financijskih institucija na područjima stroge regulacije u odnosu na područjima s slabijom. Može doći i do drugih aspekata kao što bi bila neadekvatno donošenje i kasnije primjena postojećih zakonskih propisa. Na kraju dolazi do regulatornih arbitraža. Obzirom da često kreditne institucije u privatnom vlasništvu imaju pristup velikoj količini sredstava, imaju mogućnost dovođenja visoko kvalitetnih stručnih kadrova koji su angažirani s ciljem pronalaska nedostataka u zakonskim propisima te nadzornim organima kako bi se izbjegle određene pravne i financijske obveze.

5.1. Bankarska kriza

Bankarska kriza definira financijsku ugroženost do mjere kada banka ili cjelokupan sustav više nije u stanju funkcionirati. Unatoč tome naziv se većinom koristi kod opisivanja financijskih problema unutar jedne banke te situacije vezane za tu određenu banku ili veći broj banaka koji svoj udio imaju u jednom holding društvu. Problemi za takvu vrstu financijske institucije nastaju kada dolazi do ugroze njezine solventnosti čime se neposredno ugrožavaju sredstva deponenata. Također veliki rizik predstavlja i gubitak povjerenja javnosti u sigurnost financijske institucije čime velik broj štediša može zahtijevati isplatu svojih sredstava i time ugroziti likvidnost same institucije.

Nerijetko može doći do situacija u kojima dužnici banci nisu u mogućnosti ili ne žele vratiti posuđena sredstva s kamatama čime dolazi do takozvanih prodaja dugovanja ili prijenosa na *factoring*. To ovisi i o činjenici radi li se o regresnom ili bezregresnom potraživanju što višestruko smanjuje ili povećava rizik od izostanka potpune naplate. Kod kreditiranja na dulje rokove, banka koristi vlastite instrumente osiguranja da bi se osigurala.

Banke i slične financijske institucije ne posluju s dobrima već im *core business* čini pružanje usluga. Za razliku od drugih trgovačkih društava u svom portfelju ne posjeduju dugotrajnu materijalnu imovinu visoke vrijednosti već se imovina s kojom posluju isplaćuje putem operativnog *leasinga* ili drugih vrsta zakupa. Banke su kao institucije izrazito podložne financijskim i ekonomskim kretanjima te u kratkom roku mogu na temelju špekulacija ili tržišnih poremećaja postati nelikvidne i insolventne što zahtijeva intervenciju centralne banke države u kojoj se institucija nalazi. S obzirom da poslovne banke putem različitih bankarskih sustava posluju putem TARGET2, EuroNKS, EuroNKSInst. i drugih sličnih sustava, poremećaj na tržištu ili u određenoj većoj banci dovodi do obustave financiranja na većini povezanih tržišta. Zbog toga je bankarsko poslovanje jedno od najreguliranijih na nacionalnim i na nadnacionalnim razinama baš zbog utjecaja na financijsku stabilnost dužnika i kreditora te na pomake na tržištima kapitala.

U stabilnim vremenima dolazi do vala novih zaduživanja kako fizičkih, tako i pravnih osoba iz razloga što jeftinim zaduženjem na kratke i srednje rokove mogu ostaviti višestruke dobitke u smislu prihoda ili akvizicija nove imovine. Problem nastaje - kao u slučaju posljednje velike financijske krize 2007.- kada padne vrijednost imovine ili kolaterala banaka, te zbog ulaska u recesiju i propadanja velikih korporacija dolazi do masovne nemogućnosti otplate kredita i zajmova. To dovodi do slabljenja bankarskog sektora i posljedično utječe na platežnu moć gospodarskih sustava.

Zbog velike osjetljivosti sustava uvedeni su novi oblici pravne regulacije, dizajnirani za poslovanje institucija ovlaštenih za provođenje kreditiranja i poslova platnog prometa. Početkom 2000-tih godina na snazi je bila "meka regulacija" u kojoj se zagovaralo takozvano "samoreguliranje". Jačanjem moći banaka i financijskih sustava, banke prestaju voditi računa o reguliranju, a u fokusu im je vlastiti interes radi ostvarivanja veće dobiti i zadovoljavanja dioničara.

5.2. Problem pravne regulacije i nadzora velikih financijskih institucija

Kao posljedica iznimne veličine i disperziranosti financijskih aktivnosti koje nude velike financijske institucije, regulatorna tijela često nisu u mogućnosti provoditi adekvatan nadzor poslovanja. Dolazi do situacija gdje umjesto prevencije koja ima za cilj spriječiti nezakonite radnje, nastaje potreba za sankcioniranjem prekršitelja. Nadzorna tijela najčešće svoj djelokrug rada financiraju iz državnih sredstava. Uz navedeno, kao posljedica nastaje dugotrajno iskorištavanje sustava od velikih financijskih korporacija čime se ostvaruje dugogodišnji ekstraprofit, a na koncu sankcije za to budu višestruko manje i nesrazmjerne zaradi. Tako s obzirom na veličinu dolazi do sljedećih problema vezanih uz njihovo poslovanje:

- Kompleksnost korporativne strukture se javlja kao problem gdje se velike globalne banke i financijske institucije vertikalno strukturiraju u bankarske holdinge. Ta složena korporativna struktura uključuje i mnoštvo podružnica, holding kompanija i financijskih instrumenata koji su prilagođeni tržištu na kojem posluju. Takav tip poslovanja iznimno otežava regulatornim tijelima pregled poslovanja kreditne institucije čime se posljedično otežava nadzor na provođenjima kontrole rizika.
- Neefikasna regulatorna arbitraža iznimno velikih financijskih institucija poput bankarskih holdinga koji posluju u mnogim jurisdikcijama koje imaju različite regulatorne okvire. Te banke uz pomoć vanjskih konzultantskih kuća i internih odjela zaduženih za *compliance* koriste pravne razlike zemalja kako bi minimizirale regulatorna opterećenja.
- Transnacionalna jurisdikcija je problem pravne regulacije banakarskih holdinga koji posluju u više zemalja i na više kontinenata čime se zahtijeva koordinacija regulatornih tijela država iz kojih se vodi poslovanje. S obzirom na manjak pravnih normi dolazi do konflikata u nadzoru i provođenju zakona.
- Rizik sistemske važnosti jer velike financijske institucije često predstavljaju temelj ekonomske održivosti otkud i naziv *too big to fail*. Time se postavlja činjenica kako bi kolaps takve institucije morao narušiti ekonomsku stabilnost države, a u slučaju jako velikih institucija i šire. Regulatori imaju određenu vrstu pritiska u korist institucija koje kao posljedica veličine imaju poseban status u odnosu na ekonomski manje bitne institucije.
- Pranje novca i financiranje terorizma jer su globalne banke s podružnicama u visokorizičnim zemljama korištene često kao meta za pranje novca i ostale protuzakonite financijske aktivnosti.

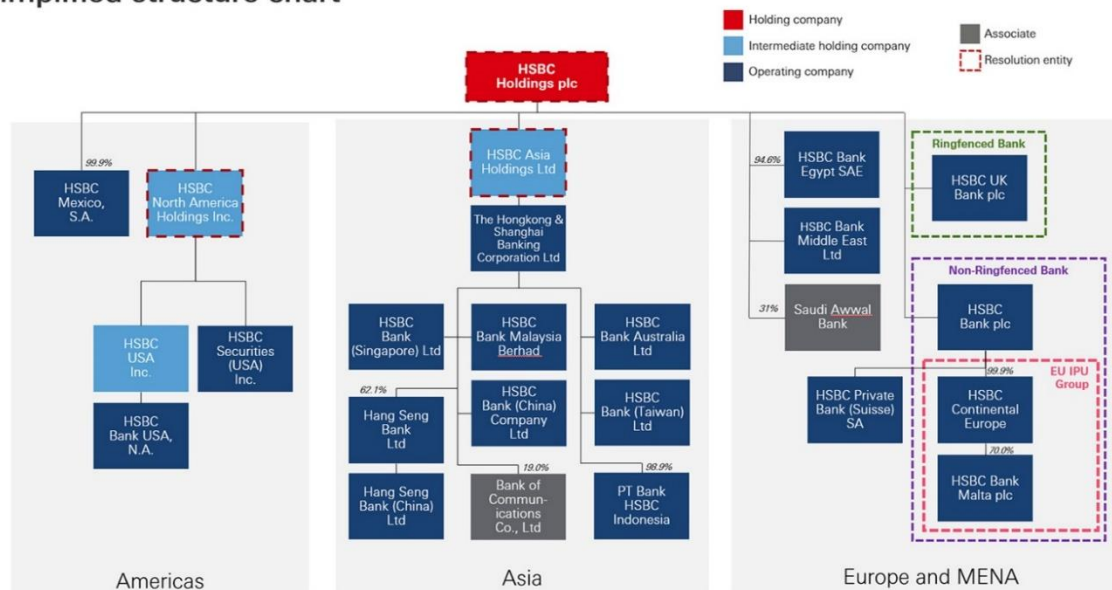
- Tehnološki izazovi kroz rast i razvoj digitalnih tehnologija i inovacija stvaraju nove rizike koje regulatori nisu u stanju u potpunosti razumjeti. Te inovacije stvaraju nove rizike kroz automatizirano trgovanje, kriptovalute i složene algoritamske modele.
- Međunarodne sankcije i geopolitika stvaraju probleme bankama koje posluju u više zemalja i prisutne su na globalnoj razini. Takve situacije stavljaju banke u pravni i operativni rizik.
- Ispravno prikazivanje poslovanja kod velikih banaka i financijskih institucija često ne udovoljava zahtjevima za transparentnost prilikom vođenja poslova. Takav nedostatak transparentnosti otežava regulatorima, investitorima i javnosti praćenje njihovih aktivnosti.
- Utjecaj globalnih standarda prilikom provođenja transakcija dovodi do neusklađenosti kao što su npr. standardi Baselskog komiteta te OECD-ove preporuke. Dok neke države streme rigoroznoj primjeni standarda, drugima za isto manjka volje i resursa što posljedično dovodi do destabilizacije globalnog financijskog sustava.

Želja za konstantnim rastom i ostvarivanjem profita stavlja pritisak na menadžment koji postaje žrtva „moralnog hazarda“ na način da, iako svjesni rizika i mogućih kršenja, imaju obvezu prema dioničkoj skupštini. Kao dio skupine koja samo prividno ima neovisnost u djelovanju su i društva zadužena za kontrolu financijskih izvještaja odnosno revizorske tvrtke. Sve pobrojano može se uzeti kao uzrok nastanka problema u poslovanju, ocjeni rizika te pranju novca.

5.3. Primjer *Hong Kong and Shanghai Banking Corporation Limited*

Kao primjer, ovaj rad navodi donedavno najveću europsku banku po ukupnoj aktivi, a izlaskom Velike Britanije iz EU-a, trenutno najveću banku na europskom kontinentu i jednu od najvećih svjetskih banaka, britanski *Hong Kong and Shanghai Banking Corporation Limited* (HSBC). Otvorena u ožujku 1865. godine sa sjedištem u Hong Kongu, čini jedan od najstarijih bankarskih konglomerata koji je unatoč osnivanju na azijskom tlu, silom kolonizacije, svojim sjedištem krajem 19. i početkom 20. stoljeća prihvatio najvećeg svjetskog kolonizatora, Veliku Britaniju. HSBC iz svojeg londonskog sjedišta posluje kao multinacionalna banka i holding kompanija u gotovo 70 zemalja svijeta. Njezino poslovanje danas dijeli se na pružanje usluga komercijalnog i svjetskog bankarstva i tržišta, investicijsko poslovanje i upravljanje.

Simplified structure chart

Slika 8 <https://www.scribd.com/doc/231529660/Group-Structure-Chart-of-HSBC> Pristup 17.09.2024.

Posljednjih godina HSBC je pokazao kako je za izbjegavanje regulatornih zahtjeva Europske unije dovoljno osnovati samoupravne jedinice izvan europskog kontinenta. Londonska uprava je pokazala nedovoljnu upućenost u radnje podružnica izvan matične zemlje, a pogotovo onima izvan europskog kontinenta. Kao uzrok tome su, nakon svih dosadašnjih pravnih posljedica nastalih kao produkt brojnih optužbi za pranje novaca i nedovoljnu pravnu regulaciju poslovanja još jednom pokazali kako je pravni sustav nedovoljno razvijen da bi prevenirao pojavnost određenih kršenja prije nego se dogode. Tako je početkom 2024. godine HSBC kažnjen sa 66,73 milijuna eura zbog neispunjenja regulatornih obveza osiguranja depozita, čime su neposredno kršili više europskih i matičnih zakonskih odredbi. Prema presudi HSBC banka plc i HSBC UK banka plc, nisu uspjele točno i smisleno identificirati koji depoziti potpadaju pod Akt kompenzacije financijskih usluga. Problem se javlja kao neusklađenost regulativa na međunarodnoj razini. Naime, postoje također banke koje svoj diversificirani portfelj šire u veliki broj zemalja, od kojih neke ne posluju čak ni na uređenim bankarskim tržištima. Tu dolazi do sukoba legislativa zemalja s obzirom da iako takozvana banka "majka" zahtijeva regulativu u skladu s njezinim odredbama, podružnice odnosno banke u sustavu holdinga posluju na tržištima čija su pravna stajališta u neskladu sa sjedištem. Takav primjer je i HSBC.

HSBC poznat je i po svojedobnim optužbama za pranje novca za meksički kartel Sinaloa te ogranke talijanske Cammore i Ndranghete i svojim metodama porezne evazije. Najveći dioničar banke, kineska tvrtka Ping An Insurance Group Co., počela je vršiti pritisak na rukovodeći

kadar traživši razmatranje separacije azijskog odnosno istočnog dijela banke sa sjedištem u Hong Kongu od zapadnog sa sjedištem u Londonu. Iako još uvijek to pitanje stoji neriješeno, vidljivo je napuštanje operacija holdinga na zapadnim teritorijima kao što je napuštanje sjevernoameričkog tržišta, točnije Kanade. Trenutna ekspanzija holdinga neovisno o dogovoru, koncentrirana je na azijska područja gdje analitičari vide velik potencijal za rast, što se odnosi na Indiju kao jednu od najbrže rastućih ekonomija, te Singapur kao poreznu oazu za bogate kineske rezidente.¹¹ Zato je rukovodstvo 2021. godine odlučilo investirati kupnjom osiguravateljske tvrtke AXA Singapore za 575 milijuna dolara.

5.4. Sistematizacija krize na primjeru HSBC banke

HSBC holding iako dislociran pokazao je spretnost rješavanja nastalih problema fokusirajući se na razvoj novih segmenata kao što je privatno bankarstvo na indijskom tržištu, te razdvajanje uprave banke na istočni i zapadni dio.

Osim pada vrijednosti dionica HSBC-a za 2,4 %, simptomi krize bili su i negativna percepcija investitora u nepoštivanju zahtjeva ESG-a ulaganjem u nečiste industrije poput ugljena.

Ključni faktor uspjeha je pokušaj ponovnog probijanja HSBC-a na brzorastuća tržišta azijskog kontinenta posebice Indije, gdje bilježi inicijalno otvaranje sektora za građanstvo dotada nezastupljenog na indijskom tržištu od strane HSBC holdinga.

Faza izlaska iz krize nakon izbijanja krize:

- Smjena izvršnog menadžmenta na području SAD-a, te postizanje dogovora o podmiranju 1,9 milijardi dolara regulativnim agencijama zbog optužbi za posredovanje u platnim transakcijama u ime meksičkih kartela Sinaloa i kolumbijskog kartela Norte del Valle, manjka kontrole nad poslovanjem i *compliancea* o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma.
- ostavka Davida Bagleyja s mjesta izvršnog direktora grupe za Usklađenost s pravnim regulativama (*Head of Compliance*) HSBC-a UK,
- čak 6 članova visokog menadžmenta svjedočilo je u istrazi američkog Senata što je opisano na čak 335 stranica,
- novi menadžment se okreće zelenoj energiji i procesima digitalizacije,
- ulaganje HSBC-a u digitalizaciju poslovanja posebice na području Europske unije, što omogućava brže i sigurnije digitalne transakcije,

¹¹ Richard Roberts & David Kynaston, *The Lion wakes – a modern history of HSBC*, Čitano od 1.07.2024.

- usmjerenost zadovoljenju potreba za usklađenost s AML-ovim propisima zbog ponovne izgradnje reputacije te ulazak u takozvano "zeleno financiranje" kao jedne od najvećih banaka za promicanje karbon neutralnih kompanija,
- ulaganja u sektor nekretnina koja postaju isplativa zbog poslovanja u obliku globalnog investicijskog fonda i velikog rasta cijena nekretnina na svjetskim tržištima zbog inflacije,
- HSBC objavljuje da će zatvoriti čak 114 slabije profitabilnih poslovnica diljem svijeta, većinski u SAD-u uslijed pada reputacije uslijed optužbi za pranje novca,
- složenost izvršnog odbora i vanjskih savjetnika oko potrebe decentralizacije banke i razdvajanja na istočni i zapadni dio, zbog usklađenosti s pravnim propisima.

Iako su problemi u poslovanju uzrokovani dijelom lošom politikom za sprječavanja pranja novca te pomanjkanjem usklađenosti s pravnom regulativom između istočnih i zapadnih središnjih poslovnica, treba pohvaliti brzu reakciju na novonastalu krizu uočavanjem prilike za disperziju navedenog rizika. Naime ključne osobe unutar grupacije zajedno s nekim vanjskim analitičarima ocijenili su Indiju kao zemlju velikog potencijala rasta. Čelnici HSBC Holdings PLC-a izjavili su 30. lipnja 2022. kako planiraju u roku od godinu dana od objave, ponovo pokrenuti privatno bankarstvo u toj regiji iz kojeg je banka u sklopu tadašnje strategije izašla 2015. godine. Zaključak je donesen nakon projekcija kojima je unutar tri posljednje godine rast bogatog sloja indijskog društva iznosio čak 30 %, gdje je osim novonastalih milijunaša, došlo do prelijevanja dijela istih u milijardere.

Slika 9 Rast broja milijunaša posljednjih 5 godina

Slika 10 Strelovit rast indijskog sloja bogatih <https://www.reuters.com/markets/deals/indias-lt-says-hsbc-buy-its-mutual-fund-arm-425-mln-2021-12-23/> Pristup 25.07.2024.

Bogati indijski sloj opslužuju središta HSBC-a u Singapuru, Londonu te Bliskom istoku što uzrokuje probleme prilikom određivanja poreznih jurisdikcija i nadležnih pravnih regulativa. Ulasku na indijsko tržište pripomogla je i činjenica da je zaključno s 2021. godinom HSBC zaradio nešto više od polovice svojih prihoda i oko 2/3 prijavljene dobiti prije oporezivanja u Aziji. Dobit HSBC-a Indija prije oporezivanja porasla je 9 % na 1,11 milijardi USD-a, u 2021. s 1,02 milijarde u 2020. Ako se pomnije promotre financijski izvještaji, vidljivo je kako je najznačajniji rast u sektoru komercijalnog bankarstva koje uključuje mala i srednja poduzeća. Prema strategiji koju je predvodio izvršni direktor Grupe Noel Quinn, HSBC ulaže 3,5 milijardi dolara u širenje dijela privatnog bankarstva uključujući upravljanje imovinom, u skladu s ambicijom da do 2025. postane najveći upravitelj bogatstva u Aziji.¹² HSBC tako namjerava spojiti L&T Investment Management Limited s ciljem okrupnjavanja operacija upravljanja imovinom unutar Indije, što čini procijenjenu vrijednost od 1,6 milijardi dolara. Procjene govore da tim spajanjem postoji mogućnost 15 % - 20 % godišnjeg rasta upravljanja imovinom koji se očekuje u narednih pet godina. Iako se plan za smanjenje negativnih utjecaja temelji uglavnom na organskom rastu na azijskom području, plan za ulazak u upravljanje imovinom predstavlja jedan od najvećih skokova u anorganskom rastu.

¹² <https://www.reuters.com/markets/deals/indias-lt-says-hsbc-buy-its-mutual-fund-arm-425-mln-2021-12-23/> Pristup 25.07.2024.

Vodstvo HSBC plc treba s oprezom pristupiti širenju poslovanja u Indiji. Njezinim ulaskom na novo tržište javio se reputacijski rizik zbog suradnje s jednim od najvećih investitora kojeg se tereti za izbjegavanje poreznih obveza, te burzovne špekulacije. Radi se vlasniku Adani Grupe koji slovi za najvećeg indijskog investitora u distribuciju zelene energije, električne energije, zrakoplovnu industriju. Problem povezanosti Adani Grupe i HSBC-a jasno se može razaznati. „Zabrinuti smo da bi mogla postojati rupa u novoj politici, onoj koja bi im omogućila da podrže kontroverzni projekt rudarenja ugljena Adani Carmichael u Australiji. Ako se izgradi, to bi bio jedan od najvećih rudnika ugljena na svijetu, dodajući milijarde tona ugljičnog dioksida u našu atmosferu baš kad nam znanstvenici govore da moramo brzo smanjiti emisije.“¹³ Sam Adani odbacio je optužbe dok je grupa čak izdala službeno priopćenje na gotovo 413 stranica. Povezanost HSBC-a s financiranjem Adanijeve grupe te financiranje izgradnje najvećeg svjetskog rudnika ugljena naišla je na osudu zbog kršenja ranije potpisanog pariškog sporazuma te neusklađenosti s međunarodnim ESG zahtjevima.

Slika 11 <https://www.adanienterprises.com/en/businesses/mining-and-mdo/australia> Pristup 17.09.2024.

Glavni razlozi za kršenje pariškog sporazuma odnosili su se na negativne utjecaje rudnika na kakvoću i samo postojanje tamošnjih prirodnih izvora. Znanstvenici su prilikom početka izgradnje proveli istraživanje čime su zaključili da bi smanjenje razine vode za tek 20 centimetara uzrokovalo kompletno isušivanje svjetski poznatih izvora. Također aktivisti za zaštitu prirode upozoravali su na ugrožavanje vrsta poput „Crnokljune zebe“, „Yakka skink“

¹³ <https://marketforces.org.uk/news/hsbc-must-cut-ties-with-adani/> Pristup 12.09.2024.

guštera, te ukrasne zmije kojima je zajedničko endemsko stanište na tlu predviđenog rudarskog područja.

6. ZAKLJUČAK

Rad naglašava značaj učinkovitosti regulatornih okvira poslovnih banaka unutar Europske unije s naglaskom na Republiku Hrvatsku. Analizom regulatornih propisa potvrđeno je kako su glavni regulatori poput Europske središnje banke te Hrvatske narodne banke uvele mehanizme za osiguravanje stabilnosti financijskog sustava. Iako postoje stroge regulative, najveće izazove predstavljaju velike globalne financijske institucije koje zbog svoje veličine nadmašuju tradicionalne regulatorne okvire te zahtjevaju suradnju država sudionika u kojima se nalaze. Kroz analizu regulatornog okvira EU-a i Republike Hrvatske te studije slučaja HSBC-a, identificirane su prednosti i nedostaci postojeće regulacije.

Istraživačka pitanja

1. istraživačko pitanje: Kakav je regulatorni okvir bankarstva Europske unije te Republike Hrvatske?

Regulatorni okvir za bankarstvo Europske unije temelji se na mnoštvu zakona i propisa, smjernica i preporuka koje donosi Europska središnja banka u suradnji s europskim nadzornim tijelima. Njihov temeljni cilj je osiguranje stabilnosti i integriteta bankarskog sustava kako bi se sačuvalo povjerenje korisnika i konstantan rast potrošnje koji financiraju banake. Naglasak regulacije stavljen je na likvidnost, adekvatnost kapitala i upravljanje rizicima. U Republici Hrvatskoj ti su zahtjevi prilagođeni europskim standardima dok nadzor na poslovnim bankama provodi Hrvatska narodna banka. Ulazak u Europsku uniju obilježio je prihvaćanje i prilagodbu nacionalnog zakonodavstva europskim propisima što je omogućilo koheziju lokalnog i europskog regulatornog sustava čime se osigurava stabilnost financijskog sektora i značajna sigurnost depozita građana rezidenata tako i nerezidenata.

2. istraživačko pitanje: Koji je sastav odlučivanja o monetarnoj politici EU-a?

Donošenje odluka o monetarnoj politici unutar Europske unije provodi se na razini eurosustava čije članice čine: Europska središnja banka i nacionalne središnje banke zemalja članica eurozone. Njihovi sastavni dijelovi su tijela ESB-a zadužena za donošenje odluka o monetarnoj politici. Glavno tijelo jest Upravno vijeće koje se sastoji od šest članova Izvršnog odbora ESB-a, te guvernera svake pojedine nacionalne središnje banke države članice. Upravno vijeće donosi ključne odluke vezane uz regulaciju kamatnih stopa, otvorena tržišta te održavanje stabilnosti cijena i ekonomske stabilnosti unutar eurozone. Djelovanje i utjecaj Hrvatske

narodne banke u provođenju nacionalne monetarne politike regulirano je Zakonom o Hrvatskoj narodnoj banci koji definira njenu ulogu. Zakonski okvir obuhvaća provođenje regulatornih mjera koje proizlaze iz europskih direktiva i uredbi čime se uz nadzor HNB-a osigurava usklađenost s europskim standardima nadzora i nadzor nad poslovnim banakama u Republici Hrvatskoj.

3. Odgovor na istraživačko pitanje: Koje su nadležnosti za odlučivanje prema Zakonu o kreditnim institucijama?

Zakon za određivanje nadležnosti nad poslovanjem kreditnih institucija određuje mjere nadzora nad kapitalnom adekvatnošću, upravljanjem rizicima te provedbom inspekcijskih nadzora.

4. istraživačko pitanje: Koji su nadzorni mehanizmi kreditnih institucija prema Zakonu o kreditnim institucijama?

Uključuju kontinuirani nadzor nad poslovanjem banaka, procjenu kapitalne adekvatnosti, likvidnosti i upravljanja rizicima. HNB je ovlašten provoditi posredni i neposredni nadzor, inspekcije i revizije, s ciljem otkrivanja nepravilnosti te poduzimanja korektnih mjera. Mehanizmi uključuju i zahtjeve za redovito izvještavanje banaka, te mogućnosti provođenja izvanrednih nadzora ako situacija to od njih zahtijeva.

5. istraživačko pitanje: Bankarska kriza kao uzrok nedovoljne pravne regulacije?

Bankarske krize često proizlaze iz slabosti postojećih neadekvatnih regulacija. To omogućuje financijskim institucijama preuzimanje prekomjernog rizika bez straha od nastanka zakonom predviđenih sankcija. Anliza ukazuje na to da je nedostatak pravovremenih regulatornih intervencija bio ključan za nastanak globalne financijske krize 2008. godine. Nakon njezina proteka, zbog bojazni za ponavljanjem scenarija, došlo je do jačanja regulatornih okvira u vidu donošenja Basel III. standarda koji su tada postavili temelj strogih zahtjeva kapitalne i likvidne adekvatnosti. Potreba za provođenjem strožih sustava kontrola te usklada sankcija s veličinom i ukupnom aktivom prekršitelja (svatko plaća sukladno svojoj veličini), određuje limite veličine umjereno kako ne bi došlo do ugroze likvidnosti ili solventnosti pojedine kreditne institucije.

POPIS LITERATURE I DRUGIH IZVORA PODATAKA (abecednim redom)

1. Knjiga: From Fragmentation to Financial Integration in Europe; written by: Nadège Jassaud, 11. Dec, 2013. Čitano: 07. mjesec 2024.
2. Knjiga: Richard Roberts & David Kynaston, The Lion wakes – a modern history of HSBC, Čitano od 01.07.2024.
3. Zakon o kreditnim institucijama,pročišćeni tekst zakona NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/20, 151/22 na snazi od 01.01.2023.
4. Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci,pročišćeni tekst zakona NN 75/08, 54/13, 47/20 na snazi od 25.04.2020.
5. Zakon o deviznom poslovanju,pročišćeni tekst zakona NN 96/03, 140/05, 132/06, 150/08, 92/09, 133/09, 153/09, 145/10, 76/13, 52/21, 141/22 na snazi od 01.01.2023.
6. Zakon o zaštiti novčarskih institucija,NN 56/15, 46/21, 114/22 na snazi od 01.01.2023

INTERNETSKI IZVORI

1. <https://repositorij.efos.hr/islandora/object/efos%3A4104/datastream/PDF/view> 08.07.2024
2. <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history-arts-culture/history/emu/html/index.hr.html> Pristup 04.07.2024
3. <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history-arts-culture/history/emu/html/index.hr.html> Pristup 04.07.2024.
4. https://www.ecb.europa.eu/press/press_conference/visual-mps/2024/html/mopo_statement_explained_june.hr.html Pristup 04.07.2024
5. https://www.ecb.europa.eu/press/press_conference/visual-mps/2024/html/mopo_statement_explained_june.hr.html Pristup 04.07.2024.
6. https://www.ecb.europa.eu/press/press_conference/visual-mps/2024/html/mopo_statement_explained_june.hr.html Pristup 04.07.2024.
7. <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2024/html/ecb.mp240606~2148ecdb3c.hr.html> Pristup 04.07.2024.
8. <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2024/html/ecb.mp240606~2148ecdb3c.hr.html> Pristup 04.07.2024.
9. <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/opca-drzava/dug-opce-drzave> Pristup 13.07.2024.
10. <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/popis-kreditnih-institucija> Pristup 16.07.2024.
11. <https://www.zaba.hr/home/o-nama/o-nama/struktura> Pristup 16.07.2024.

12. <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/supervizorska-javna-objava/supervizorske-provjere-i-ocjene> Pristup 25.07.2024.
13. <https://www.reuters.com/markets/deals/indias-lt-says-hsbc-buy-its-mutual-fund-arm-425-mln-2021-12-23/> Pristup 25.07.2024

POPIS SLIKA

<u>Slika1 Zgrada Baselskog odbora – Švicarska https://www.riskcompliance.biz/news/finalising-basel-iii-reforms/ Pristup 20.09.2024.</u>	6
<u>Slika2 Struktura Europske središnje banke https://secentralbanking.medium.com/a-primer-on-the-european-central-bank-d6b63bc827f1 Pristup 07.07.2024.</u>	10
<u>Slika3 Hrvatska narodna banka https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatska narodna banka Pristup 15.09.2024.</u>	14
<u>Slika4 Aktivne banke u Republici Hrvatskoj zaključno sa 12.07.2024. https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/popis-kreditnih-institucija Pristup 16.07.2024.</u>	17
<u>Slika5 Članice grupe Zagrebačke banke https://www.zaba.hr/home/o-nama/o-nama/struktura Pristup 16.07.2024.</u>	23
<u>Slika6 Članice Grupe Privredne banke Zagreb https://www.pbz.hr/gradjani/Nas-svijet/medunarodna-prisutnost.html Pristup 16.07.2024.</u>	24
<u>Slika7 https://kreditnaunijazagreb.hr/assets_web_page/docs/kreditnaunijazagreb-odobrenje-hnb.pdf Pristup 17.09.2024.</u>	39
<u>Slika8 https://www.scribd.com/doc/231529660/Group-Structure-Chart-of-HSBC Pristup 17.09.2024.</u>	44
<u>Slika9 Rast broja milijunaša posljednjih 5 godina</u>	47
<u>Slika10 Strelovit rast indijskog sloja bogatih https://www.reuters.com/markets/deals/indias-lt-says-hsbc-buy-its-mutual-fund-arm-425-mln-2021-12-23/ Pristup 25.07.2024.</u>	47
<u>Slika11 https://www.adanienterprises.com/en/businesses/mining-and-mdo/australia Pristup 17.09.2024.</u>	48
<u>Slika12 Dio financijskog izvještaja ZABA-e za Q1.....</u>	54
<u>Slika13 Financijski izvještaji Q2 https://www.zaba.hr/home/o-nama/investitori/financijski-izvjestaji Pristup 07.08.2024.</u>	54

POPIS TABLICA

<u>Popis 10 najvećih kreditnih i financijskih institucija sa sjedištem u EU-u koje mogu neposredno pružati uzajamno priznate usluge na području Republike Hrvatske.....</u>	33
---	----

I. Izvještaj posloводства za razdoblje od 01. siječnja do 30. lipnja 2024. godine

Grupa Zagrebačke banke ostvarila je **305 milijuna eura dobiti nakon oporezivanja** u prvom polugodištu 2024. godine. Dobit je za 55 milijuna eura (+22,0%) veća u odnosu na prvo polugodište 2023. godine.

Ostvarili smo izvrsne rezultate te potvrdili kvalitetan održivi rast u ključnim segmentima poslovanja i vodeću poziciju na tržištu. Poslovni prihodi su porasli, troškovi ukazuju na operativnu izvrsnost. Kapitalna i likvidnosna pozicija su snažne, kreditni portfelj je otporan i dostatno pokriven rezervacijama.

Snažno smo povezani s našom zajednicom, pružamo podršku gospodarstvu i društvu u kojem djelujemo. To činimo financirajući većinu kredita na tržištu, ulaganjem u najbolja korisnička iskustva, kao i u sigurnost naših rješenja, održavajući snažnu platnu infrastrukturu te pružajući široku paletu usluga kompanijama i građanima.

Transformiramo našu kulturu, radimo na pojednostavljenju i digitalizaciji naše organizacije i procesa kako bismo osigurali održivost. Nastavljamo napredovati u našim ESG ambicijama i usmjeravamo sredstva gospodarskim aktivnostima koje ostvaruju sveukupan pozitivan utjecaj, uvažavajući okolišne, društvene i upravljačke čimbenike.

Nastojimo biti najbolji mogući poslodavac, podržavamo naše zaposlenike inicijativama koje između ostalog promoviraju ravnotežu poslovnog i privatnog života i *wellbeing*.

Rezultatu Grupe najviše doprinose Zagrebačka banka d.d., UniCredit Bank d.d. Mostar i UniCredit Leasing Croatia d.o.o.

Ključni pokazatelji poslovanja:

- Poslovni prihodi: 517 milijuna eura
- Troškovi poslovanja: 170 milijuna eura
- Dobit od poslovanja prije vrijednosnih usklađenja i rezerviranja za gubitke: 343 milijuna eura
- Gubici od umanjenja vrijednosti i rezerviranja: 21 milijun eura
- Krediti i predujmovi komitentima: 13.456 milijuna eura
- Depoziti komitenata: 19.833 milijuna eura